

MTÜ Õigeusu Hariduse Ühing “Ülestõusmine”

Narva Õigeusu Gümnaasium

**NARVA ÕIGEUSU GÜMNAASIUMI
põhikooli SOTSIAALAINETE
ainekava**

Kinnitatud
MTÜ Õigeusu Hariduse Ühingu „Ülestõusmine”
juhatuse otsusega 03.07.2023.

Narva 2023

SOTSIAALAINED

põhikooli ainekava

Sisukord

SOTSIAALNE PÄDEVUS	3
INIMIMESEÕPETUS	7
I KOOLIASTE	9
2.klass	9
3.klass	13
II KOOLIASTE.....	16
5.klass	16
6.klass	23
III KOOLIASTE	29
7.klass	30
8.klass	37
AJALUGU.....	45
II KOOLIASTE.....	46
5.klass	47
6.klass	52
III KOOLIASTE	59
7.klass	59
8.klass	68
9. klass	73
ÜHISKONNAÕPETUS	81
II KOOLIASTE.....	83
6.klass	83
III KOOLIASTE	90
9.klass	91

SOTSIAALNE PÄDEVUS

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu.

Põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tuleviku plaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse jamaailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- 9) hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonnast vastu.

Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonda kuuluvad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus ning valikaine usundiõpetus. Inimeseõpetust õpitakse alates 2. klassist. Usundiõpetust on võimalik valida kõigis kolmes kooliastmes. Sotsiaalainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Inimeseõpetus – 2

nädalatundi **II kooliaste**

Inimeseõpetus – 2

nädalatundi **III kooliaste**

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

Ainevaldkonna kirjeldus

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujuneb õpilastes võime näha ühiskonna arengus põhjuslikke jm seoseid ning teha teadlikke valikuid seonduvalt iseenda ja sotsiaalse keskkonnaga, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest, ning toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Ainevaldkonna õppeainete õppega taotletakse, et õpilane:

- omandab adekvaatse enesehinnangu ning teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis toetavad tervikliku ja autonoomse inimese kujunemist, terviseteadlikkuse, tervist tugevdava käitumise ning tervisliku eluviisi;
- omandab tervikliku arusaama ühiskonna nähtustest ja protsessidest ning nende seostest ja mõjust;
- mõistab kultuurilist mitmekesisust ja demokraatia tähtsust ning ühiskonna jätkusuutliku arengu vajalikkust, aktsepteerides erinevusi;
- hindab väärtusi, nagu vabadus, inimväärikus, võrdõiguslikkus, ausus, hoolivus, sallivus, vastutustunne, õiglus ja isamaalisus ning lugupidamine enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.
- Ainevaldkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks ennast teostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest, näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat ning tal on oskusi ja valmidust ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.
- Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajalooõpetuse erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.
- Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmetes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.
- Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.
- Usundiõpetuse kaudu luuakse eeldused erinevate religioonide, nende ühiskondlike ja kultuuriliste väljundite ning väärtussüsteemide mõistmiseks ja kriitiliseks analüüsiks, toetatakse dialoogivalmiduse ja respekti kujunemist maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel ning õpilase enese teadlikkust maailmavaatelistes küsimustes.
- Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärge, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskonnas kehtivaid väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid
- sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaateline mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Kõigi valdkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhendada toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaallained süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolukõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusriikast keelt taotleavad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõendus põhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärged, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuv ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja

säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Lõiming

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Sotsiaalne on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu. Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeelpädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatikapädevus – ajaarvamine; ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamine ja mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.

Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamise kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel ja õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kultuuriline pädevus – Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur ning loominguiline eneseväljendusoskus.

Tervise- ja kehakultuuripädevus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervisliku eluviisi järgides.

Läbivad teemad

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskond ja jätkusuutlik areng“ toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuurija kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon“ toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimalustepiires.

INIMIMESEÕPETUS

ÜLDALUSED

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate enesekohaste jasotsiaalsete oskuste kujunemist;
- 2) suudab eristada ja mõista oma oskusi, võimeid ja emotsioone ning juhtida oma käitumist jategevust, sh tugineda eneseanalüüsile haridustee jätkamist kavandades;
- 3) loob ja hoiab kaaslastega sõbralikke ja hoolivaid suhteid ning käitub mõistvalt konfliktelahendades;
- 4) mõistab, et inimene ise vastutab oma füüsilise, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne arengueest;
- 5) hoiab oma tervist, elades tervislikku eluviisi, ning käitub nii, et ei sea ohtu enda ega teiste inimesteega keskkonna turvalisust;
- 6) suhtub lugupidavalt endasse ja teistesse ning järgib iga päev üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne, õiglus jne

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna, integreerides õppesisu kõigiskooliastmetes: esimeses kooliastmes 2. ja 3. klassis, teises kooliastmes 4. ja 5. klassis ning kolmandas kooliastmes 7. ja 8. klassis.

Inimeseõpetuses käsitletakse eakohaselt õpilaste isiksuse kujunemisele ja sotsialiseerumisele kaasa aitavaidteadmisi, oskusi ja hoiakuid. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõpimeetodid.

Õpetus on inimeseõpetuses isiksusekeskne, rõhk on väärtuskasvatusel. Õpetuses liigutakse tervikliku mina poole ning situatiivselt vahetu ümbruse tajumiselt ühiskonna sotsiaalsele tunnetusele. Väärtustataksetõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi, positiivse minapildi kujunemist ning üldinimlikke väärtusi. Inimeseõpetuse ainesisu toetab turvalise koolikeskkonna saavutamist ning eetiliste, vastutustundlike jaaktiivsete kodanikuühiskonna liikmete kujunemist. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub vaimses õpikeskkonnas üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemisearendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õpikeskkond toetub eelkõigeõpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamast keerukamaks, ent peavad aine eesmärkidest lähtuvalt olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitavavajalikkusest.

Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust seoses a) endasse positiivse suhtumise ja tervikliku mina kujundamisega ning b) arenguülesannete ja nendega toimetulekuga.

Esimeses kooliastmes on inimeseõpetuses rõhk õpilase enesekohasel pädevusel ning enese suhestamisel lähiümbrusega, integreerides ühiskonnaõpetuse temaatikat. Teises kooliastmes on keskmes õpilase sotsiaalne pädevus ja sotsiaalsete probleemide ennetamine ning õpilase tervist tugevdav javäärtustav eluviis. Kolmandas kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste (murdeiga) ja arenguülesannetega toimetulekule, tervise tervikkäsitlusele ning enese- ja sotsiaalsetele oskustele.

Inimeseõpetuses õpitakse teatud teemasid ülevaate korras ja teatud teemasid käsitletakse sügavuti. Teemasid võib käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste-, teadmiste- ja väärtustepõhised õpitulemused.

I KOOLIASTE

Kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- 2) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 3) väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- 4) teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;
- 5) mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- 6) teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;
- 7) teab Eesti riigi sümboleid ja naaberriike;
- 8) kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning plaanib oma aegaja igapäevaseid tegevusi;
- 9) oskab suhelda ning käituda teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ning teab, et nendeväljendamiseks on erinevaid viise;
- 10) teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine.

2.klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1.teab oma rahvuslikku kuuluvust tervise eest ning tahab olla terve	Mina Mina ja tervis	Seab paika igapäevase rutiini
2.peab lugu oma perekonnast	Mina ja minu pere	Sugupuu
3.oskab jaotada aega õppimise,harrastustegevuse, koduste kohustuste ning puhkamise vahel	Mina: aeg ja asjad	Ajakava
4. austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki, tunneb selle sümboleid ning täidab nendega seostuvaid käitumisreegleid	Mina ja kodumaa	kohandatud tekstide lugemine vestlus, lugemisülesanded
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Kultuuri- ja väärtuspädevus Tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga.	Mina ja minu pere	vestlus

Sotsiaalne ja kodanikupädevus Teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme. Aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.	Kõik teemad	Tutvumine kooli kodukorraga vestlus selgitus
Enesemääratluspädevus Käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise.	Mina ja tervis	tervislike eluviiside meelespea
Suhtluspädevus Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles.	Kõik teemad	lugusid endast ja perest
Digipädevus. Suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnast nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes.	Kõik teemad	Internetist teabe otsimine
Lõiming teiste ainetega	Teemad	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Vene keel	Kõik teemad	Arutelu: mis on kodumaa? Mis on rikkus? Mis mulle meeldib Eestis? Erinevate filmide vaatamine ja arutelu
Matemaatika	Mina: aeg ja asjad	Arutelu: mis on aeg? Kuidas aega planeerida. Iseseisvtöö: minu päevakava. Oma kodukoha vabaaja veetmise kaardistamine. Mängud, testid
Loodusõpetus	Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond	Liiklusmärgid ja –reeglid õuesõpe
Kunstiõpetus	Mina. Minu erinevused ja sarnasused teiste inimestega Mina ja minu pere Mina ja kodumaa	eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö. Minu kodu joonistamine. Riigi ja kodukoha sümbolite joonistamine.

Kehaline kasvatus	Tervis. Terve ja haige inimene. Ravimid Mina ja kodumaa	Hügieenireeglid sportides, ilmastikule vastav riietus, keha puhtus, Eesti sportlased, apteegi külastamine
Läbivad teemad	Teema ja/või projektipäev	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Keskfond ja jätkusuutlik areng	Kõik teemad	Rollimäng
Kultuuriline identiteet	Mina ja kodumaa	Arutelu – kodu ja koduarmastus. Meie pere traditsioonid - dramatiseering
Teabekeskond	Kõik teemad	teabeotsing erinevatel teemadel
Tervis ja ohutus	Mina ja tervis	arutelu: kuidas kasutada saadud teadmisi igapäeva elus Päeviku pidamine – toitumine ja liikumine. Grupitöö: puhanud lapse eelised koolis Rollimängud
Väärtused ja kõlblus	Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine	Rühmatöö plakat: mis on väärtused. Arutelu.

Teema 1. Mina Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab oma väärtust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;
- 2) teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled;
- 3) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;
- 4) väärtustab iseennast ja teisi;
- 5) mõistab viisaka käitumise vajalikkust.

Õppesisu

- Mina.
- Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega.
- Iga inimese väärtus.
- Viisakas käitumine.

Teema 2. Mina ja tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- 2) kirjeldab tervet ja haiget inimest;

- 3) teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
- 4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- 5) mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
- 7) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.

Õppesisu

- Tervis.
- Terve ja haige inimene.
- Tervise eest hoolitsemine.
- Ravimid.
- Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.
- Kahjulikud harjumused.
- Abi saamise võimalused.
- Esmaabi.

Teema 3. Mina ja minu pere

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- 2) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- 3) teab oma kohustusi peres;
- 4) selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- 5) kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus;
- 6) teab inimeste erinevaid töid ja töökohti;
- 7) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- 8) jutustab oma pere traditsioonidest;
- 9) oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult;
- 10) kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- 11) väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu

Õppesisu

- Kodu.
- Koduarmastus.
- Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne.
- Perekond (vanemad, õed, vennad).
- Erinevad pered.
- Vanavanemad ja teised sugulased.
- Pereliikmete tegevus ja rollid.
- Vanemate ja teiste inimeste töö.
- Kodused tööd. Kodu traditsioonid.
- Koduümbrus.
- Naabrid ja naabruskond.
- Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek.
- Ohud kodus ja koduümbruses.

Teema 4. Mina: aeg ja asjad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab, mis on aja kulg ja seis;
- 2) oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
- 1) väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;
- 2) selgitab asjade väärtust;
- 3) oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 4) väärtustab ausust asjade jagamisel.

Õppesisu

- Aeg, kalendrid.
- Aja planeerimine.
- Oma tegevuse kavandamine.
- Täpsus, lubadused, vastutus.
- Minu oma, tema oma, meie oma.
- Asja väärtus ja hind.
- Asjade väärtus teiste väärtuste seas.

Teema 5. Mina ja kodumaa

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- 2) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- 3) leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha;
- 4) tunneb kodukoha sümboolikat;
- 5) nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodukohta;
- 6) kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid;
- 7) väärtustab Eestit, oma kodumaad.

Õppesisu

- Eesti – minu kodumaa.
- Kodukoht.
- Eesti rikkus: loodus, inimesed, kultuur, haridus
- Rahvakalendri tähtpäevad.

3.klass

Teema 1. Mina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega;
- 2) väärtustab inimese õigust olla erinev;
- 3) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- 4) nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- 5) teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Õppesisu

- Mina.
- Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus.
- Eneseteadvus ja enesehinnang.
- Mina ja endasse suhtumine.
- Lapse õigused, kohustused ja kaitse.

Teema 2. Mina ja tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- 2) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- 3) kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine;
- 4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese terviseleohhtlikud;
- 5) eristab vaimset ja füüsilist tervist;
- 6) kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda või hoiduda tegevusest, mis ohustab tervist;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
- 8) nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- 9) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi; väärtustab tervislikku eluviisi

Õppesisu

- Tervis.
- Terve ja haige inimene.
- Tervise eest hoolitsemine.
- Vaimne ja füüsiline tervis.
- Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport.
- Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.
- Ravimid. Abi saamise võimalused.
- Esmaabi.

Teema 3. Mina ja meie

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;
- 2) kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi;
- 3) väärtustab sõprust ja koostööd;
- 4) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 5) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhtes;
- 6) nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;
- 8) mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktseptitud ja lubatud käitumine, ning teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral;
- 9) kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
- 10) väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
- 11) kirjeldab oma tegevuse plaanimist nädalas, väärtustades vastutust;

- 12) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 13) teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
- 14) eristab tööd ja mängu;
- 15) selgitab enda õppimise eesmärged ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- 16) teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist.

Õppesisu

- Minu ja teiste vajadused.
- Sõbrad ja sõpruse hoidmine.
- Sallivus.
- Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine
- Ausus ja õiglus.
- Leppimine. Vabandamine.
- Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine.
- Oskus panna end teise inimese olukorda.
- Keeldumine kahjulikust tegevusest.
- Minu hea ja halb käitumine.
- Südametunnistus.
- Käitumisreeglid.
- Minu käitumise mõju jatagajärjed.
- Liiklusreeglid.
- Mäng ja töö.
- Õppimine.
- Kohustetunne ja vastutus.
- Meeskonnatöö.
- Tööjaotus.

Teema 4. Mina: teave ja asjad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
- 2) selgitab, kuidas reklaamid võivad mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning turvalist käitumistmeediakeskkonnas;
- 3) teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- 4) mõistab oma vastutust asjade hoidmisel ja laenamisel;
- 5) selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;
- 6) kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

Õppesisu

- Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine.
- Reklaami eesmärk ja mõju.
- Turvaline käitumine eediakeskkonnas.
- Raha.
- Raha teenimine, kulutamine ja laenamine.
- Vastutus.
- Oma kulutuste planeerimine.

II KOOLIASTE

Kooliastme õpitulemused

II kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

6.klassi lõpetaja:

- 1) väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikusetoetuse ning usalduse allikana;
- 2) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid
- 3) oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- 4) kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- 5) kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeas;
- 6) kirjeldab enesehinnangu parandamise ning enesekontrolli tegemise võimalusi ja tähtsust igapäevasuhetes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada;
- 7) kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- 8) väärtustab tervist ja tervislikku eluviisi ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- 9) teab, kuidas toimida ohuolukorras, ning oskab õpituatsioonis abi kutsuda;
- 10) kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tugevdavad tervist.

5.Klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõtte, ülesanded, õppetegevus
1) hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad. Klassielu reeglite
2) oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid) olenevalt õppeülesande iseärasustest;	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas.

3) väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;	Murdeiga ja kehalised muutused. Turvalisus ja riskikäitumine.	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Rollimäng.
4) oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnustada ning oma tegevust korrigeerida;	kõik teemad	Oskuste kujundamine, eneseanalüüs. Päevaplaani ja nädala menüü.
5) oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, paaristöö, rollimäng, rühmatöö.
6) oskab mõtestatult kuulata ja lugeda eakohaseid tekste, luua eakohasel tasemel keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõista suulist kõnet;	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Ning teabe- ja tarbetekstide lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
7) on kindlalt omandanud arvutus- ja mõõtmisoskuse ning tunneb ja oskab juhendamise abil kasutada loogikareegleid ülesannete lahendamisel erinevates eluvaldkondades;	Tervislik eluviis.	Lõimitud tund: kehaline kasvatus ja inimeseõpetus. Enesetestimine seoses kehalise aktiivsusega. Päeva, nädala planeerimine, nädala menüü.
8) väärtustab säästvat eluviisi, oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi ja hankida loodusteaduslikku teavet,	Keskkond ja tervis.	Toote märgistamine. Võrdlus, kuidas loodus- ja ehitatud keskkond mõjutab tervist. Ringlussevõtt või hävitamine (plussid ja miinused). Osaleb vähemalt ühel koristustalgul ettevõtte teie piirkonnas.

9) oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;	kõik teemad	Arvuti testimine, kasuta õpetusi, elektroonilisi õpikuid. Omab programme: word, <i>Google Drive</i> .
10) oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;	kõik teemad	Töö allikate, töölehtede, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs. Sõltumatu teabeotsing.
11) tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;	Turvalisus ja riskikäitumine.	Ohutusreeglite koostamine koolis, tänaval, kodus ja interneti kasutades. Töötada tabelite ja diagrammidega. Töö puuduvate sõnadega tekstiga. Töötada illustratsioonidega.
12) väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest;	kõik teemad	Töö tabelite ja diagrammidega. Infootsing teabeallikatest, infoanalüüs.
13) on leidnud endale sobiva harrastuse ning omab üldist ettekujutust töömaailmast.	kõik teemad	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Erialadega tutvumine.
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Kultuuri- ja väärtuspädevus:	Keskkonna hoidmine	Taaskasutamine või hävitamine. Teiste riikide kogemus iseseisvad, paaris- ja rühmatööd
sotsiaalne ja kodanikupädevus:	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö.
enemääratluspädevus:	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs. tasemetööd

õpipädevus:	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
suhtluspädevus:	kõik teemad	Ülesannete kirjalik ja suuline esitamine. Töö allikate, töölehtede täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teemal Tööpaaris: rääkige naabrile.
matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus:	Tervislik eluviis. Keskkond ja tervis.	Töö tabelite ja diagrammidega. Lõimitud tund: kehaline kasvatus ja inimeseõpetus. Enesetestimine seoses kehalise aktiivsusega päeva, nädala planeerimine nädala menüü.
ettevõtlikkuspädevus:	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak;
digipädevus:	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine arvutitestid, elektroonilised õpikud.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Tervis. Tervislik eluviis. Keskkond ja tervis.	Uute ametite tutvustus. Ühisarutelu, rühmatöö. Sobitage lause algus ja lõpp. Väited on tõesed või valed.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Turvalisus ja riskikäitumine. Keskkond ja tervis.	Maanteeameti kodulehel koolitee kaardile märkimine. Ühisarutelu, rühmatöö. Mälukaart. Kirjeldage olukorda.
Tervis ja ohutus	kõik teemad	Ühisarutelu, rühmatöö. Mälukaart. Töö teksti, illustatsioonide, diagrammide ja tabelitega.

Teabekeskond	Turvalisus ja riskikäitumine. Keskond ja tervis. Murdeiga ja kehalised muutused.	Internetikeskkonnas www.mvt.ee; www.amor.ee töötamine.
Väärtused ja kõlblus	Tervis. Tervislik eluviis. Turvalisus ja riskikäitumine. Keskond ja tervis.	Ühisarutelu, rühmatöö. Mälukaart. Töö teksti, illustratsioonide, diagrammide ja tabelitega. Intervjuu. Ristsõna. Täida lüngad sobivate sõnadega.
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	kõik teemad	Lugege tekst läbi ja täitke ülesanne.
matemaatika	Tervis. Tervislik eluviis.	Lõimitud tund: matemaatika ja inimeseõpetus. nädala menüü, kaloreid lugedes. Täida lüngad sobivate sõnadega ja arvud (pikkus, kaal, pulss).
loodusained	Keskond ja tervis.	Mälukaart. Joonistage oma maja ümbritsev ala. Tööleht (märgi kaardile marsruut kooli ja märgi ohtlikud kohad).
kunstiained	kõik teemad	Joonised, diagrammid, tabelid.
võõrkeel	Tervis. Tervislik eluviis. Keskond ja tervis.	Asutuste nimetused, ametid, sotsiaalreklaam, sildid.
kehaline kasvatus	Tervislik eluviis.	Lõimitud tund: kehaline kasvatus ja inimeseõpetus. Enesetestimine seoses kehalise aktiivsusega päeva. Töö lauaga (sport ja füüsiline töö).

Teema 1. Tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetestlähtuvalt;
- 2) teab enda põhilisi tervisenäitajaid ning oskab mõõta ja hinnata kehakaalu, kehapiikkust, kehatemperatuuri ning pulsisagedust;

- 3) nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 4) kirjeldab üldisi stressi tunnuseid ja stressiga toimetuleku võimalusi.

Õppesisu

- Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.
- Tervisenäitajad.
- Tervist mõjutavad tegurid.
- Hea ja halb stress.
- Keha reaktsioonid stressile.
- Pingete maandamise võimalused.

Teema 2.

Tervislik eluviis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
- 2) kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;
- 3) teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
- 4) oskab plaanida oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
- 5) väärtustab tervislikku eluviisi.

Õppesisu

- Tervisliku eluviisi komponendid.
- Tervislik toitumine.
- Tervisliku toitumise põhimõtted.
- Toitumist mõjutavad tegurid.
- Kehalise aktiivsuse vormid ja põhimõtted.
- Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine.
- Uni.

Teema 3. Murdeiga ja kehalised muutused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ningtunnetega;
- 2) aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;
- 3) teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel oma arengutempo;
- 4) teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

Õppesisu

- Murdeiga inimese elukaares.
- Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas.
- Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas.
- Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.
- Suguline küpsus ja soojätkamine.

Teema 4. Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;
- 2) selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;
- 3) teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning oskab abi kutsuda;
- 4) mõistab meedia kaudu suhtlemisel ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ning teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus;
- 6) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;
- 7) väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist.

Õppesisu

- Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues.
- Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus.
- Vahendatud suhtlemine.
- Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides.
- Valikud ja vastutus seoses uimastitega.
- Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.

Teema 5. Haigused ja esmaabi

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi;
- 2) teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;
- 3) kirjeldab, kuidas hoida ära õnnetusjuhtumeid ning kuidas ennast ja teisi abistada õnnetusjuhtumite korral;
- 4) teab, kuidas ohuolukorras turvalistelt käituda ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonislihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik, päikesepiste jm);
- 5) nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid kasutada.

Õppesisu

- Levinumad laste ja noorte haigused ja nende ennetamine.
- Nakkus- ja mittenakkushaigused.
- Haigustest hoidumine.
- Vaktsineerimine.
- HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused.
- AIDS.
- Esmaabi põhimõtted ja oskused tegutsemiseks.
- Esmaabi erinevates olukordades.
- Käitumine õnnetusjuhtumite korral.

Teema 6. Keskkond ja tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;
- 2) toob näiteid tegurite kohta, mis mõjutavad elukeskkonna turvalisust ja tervislikkust;
- 3) kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

Õppesisu

- Tervislik elukeskkond.
- Tervislik õpikeskkond.
- Tervis heaolu tagajana.

6.klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad. Klassielu reeglite tundmine
2) oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid)olenevalt õppeülesande iseärasustest;	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas.
3) väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;	Abistamine, koostöö ja toetav mõtteviis. Erinevuste mitmekesisus.	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Rollimäng. Mõistekaart.

4) oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnistada ning oma tegevust korrigeerida;	kõik teemad	Oskuste kujundamine, eneseanalüüs.
5) oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, paaristöö, rollimäng, rühmatöö.
6) oskab mõtestatult kuulata ja lugeda eakohaseid tekste, luua eakohasel tasemel keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõista suulist kõnet;	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Ning teabe- ja tarbetekstide lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
7) tuleb vähemalt ühes võõrkeeles toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel rutiinsetel teemadel;	kõik teemad	Eestikeelsed terminid ja mõisted.
8) on kindlalt omandanud arvutus- ja mõõtmisoskusening tunneb ja oskab juhendamise abil kasutada loogikareegleid ülesannete lahendamisel erinevates eluvaldkondades;	kõik teemad	Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.
9) väärtustab säästvat eluviisi, oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi ja hankida loodusteaduslikku teavet,	Positiivne mõtlemine.	Paaris töö. Otsitakse teavet inimese kohta, kes tegi avalikkuse jaoks midagi head meie linna heaks. Tehakse plakat või esitlus.

10) oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;	kõik teemad	töö programmides: word, <i>Google Drive</i> , <i>PowerPoint</i> . Saadetakse kiri e-postiga Online testid. Logitakse e-süsteemi sisse oma paroliga, elektroonilisi õpikuid.
11) oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;	kõik teemad	Töö allikatega, töölehtede, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs. Sõltumatu teabeotsing.
12) tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;	kõik teemad	Ohutusreeglite koostamine koolis, tänaval, kodus ja interneti kasutades. Töö tabelite ja diagrammidega. Töö lünkadega tekstiga. Töö illustatsioonidega.
13) väärtustab kunstiloomingut ning suudab end kunstivahendite abil väljendada;	kõik teemad	Oskab näidata oma töö tulemust joonise, plakati, vihikuga.
14) väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest;	kõik teemad	Töö tabelite ja diagrammidega. Infootsing teabeallikatest, infoanalüüs.
15) on leidnud endale sobiva harrastuse ning omab üldist ettekujutust töömaailmast.	kõik teemad	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Erialadega tutvumine.
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Kultuuri- ja väärtuspädevus:	Abistamine, koostöö ja toetav mõtteviis. Erinevuste mitmekesisus. Sõbrad ja kaaslased.	Too näide elust, kirjandusest, filmist, mis näitab, kuidas inimesed üksteist usaldavad ja aitavad.
sotsiaalne ja kodanikupädevus:	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö.
eneseääratluspädevus:	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs, tasemetööd

õpipädevus:	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
suhtluspädevus:	kõik teemad	Ülesannete kirjalik ja suuline esitamine. Töö allikatega, töölehtede täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teemal, Töö paaris: rääkige naabrile.
matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus:	kõik teemad	Töötada tabelite ja diagrammidega. Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.
ettevõtlikkuspädevus:	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak.
digipädevus:	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine arvutitestid, elektroonilised õpikud.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	kõik teemad	Uute ametitega tutvustus. Ühisarutelu, rühmatöö. Sobitage lause algus ja lõpp. Väited on tõesed või valed.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Positiivne mõtlemine.	Paaristöö. Otsitakse teavet inimese kohta, kes tegi avalikkuse jaoks midagi head meie linna heaks. Tehakse plakat või esitus.
Kultuuriline identiteet	kõik teemad	Töö paaris "Mõelge kahele võimalusele, kuidas teisi inimesi aidata." Proovige sellest joonistada või kirjutada. Heategevusprogramm "Jõulutunnel". Diagrammi analüüs.
Teabekeskond	kõik teemad	Info otsimine ja analüüs Internetist ja muudest allikatest.
Väärtused ja kõlblus	kõik teemad	Rühmatöö: tehke komplimente igale rühmaliikmele.

Tehnoloogia ja innovatsioon	kõik teemad	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Raamatukogu külastus. Mälukaart (teabeallikad). Diagramm (Interneti-võimalused).
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	kõik teemad	Teabe- ja ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
matemaatika	kõik teemad	Töötada tabelite ja diagrammidega.

kunstiained	kõik teemad	Joonised, diagrammid, tabelid, plakat.
Eesti keel	kõik teemad	Eestikeelsed terminid ja mõisted.

Teema 1. Mina ja suhtlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades endas positiivset;
- 2) mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist;
- 3) mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli.

Õppesisu

- Enesesse uskumine.
- Enesehinnang.
- Eneseanalüüs.
- Enesekontroll.
- Oma väärtuste selgitamine.

Teema 2. Suhtlemine teistega

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- 2) kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- 3) demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise jt tõhusa suhtlemise võtteid;
- 4) mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeidempaatiselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;
- 5) teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses;
- 6) eristab ning kirjeldab kehtestavat agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõjusuhetele;
- 7) teab, et ei ütlemine on oma õiguste eestseismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestavakäitumise võtteid.

Õppesisu

- Suhtlemise komponendid.
- Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.
- Aktiivne kuulamine.
- Tunnete väljendamine.
- Eneseavamine.
- Eelarvamused.
- Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine.
- Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise puhul.

Teema 3. Suhted teistega

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise)
- 2) toimimist igapäevaelus;
- 3) oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
- 4) väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatilistsuhtlemist;
- 6) väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;
- 7) kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärgi;
- 8) mõistab isiku iseärasusi, teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi;
- 9) nimetab ning väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

Õppesisu

- Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.
- Sallivus enda ja teiste vastu.
- Hoolivus. Sõprussuhted.
- Usaldus suhetes.
- Empaatia.
- Vastutus suhetes.
- Kaaslaste mõju ja surve.
- Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.
- Isikute iseärasused.
- Soolised erinevused.
- Erivajadustega inimesed.
- Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

Teema 4. Otsustamine ja konfliktid ning probleemilahendus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada;
- 2) kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid ning mõistab nende tagajärgi;
- 3) selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;
- 4) selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktseptib konflikte kui osa elust;
- 5) teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpituatsioonis.

Õppesisu

- Otsustamine ja probleemide lahendamine.
- Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades.
- Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses.
- Vastutus otsustamisel.
- Konfliktide olemus ja põhjused.
- Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.

Teema 5. Positiivne mõtlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;
- 2) väärtustab positiivset mõtlemist.

Õppesisu

- Positiivne mõtlemine.
- Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

III KOOLIASTE

Kooliastme õpitulemused

III kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head

saavutust. Põhikooli lõpetaja:

- teab nimetada ja demonstreerib õpituatsioonis mõningaid enesekasvatuse viise;
- teab, mis on tervislik eluviis, oskab igapäevaelus teha tervislikke valikuid ja analüüsida endavastutust valikutes, sh tulevast haridusteed ja tööelu kavandades;
- teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamisetähtsust igapäevaelus;
- teab, mis arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodideseas;
- mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvaliseseksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles; väärtustab seksuaalõigusi;
- analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
- kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ning demonstreerib õpituatsioonis oskust keeldudategevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- teab ning oskab otsida olulisi infoallikaid terviseteabe ja -abi saamiseks ning demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
- teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastustvastastikuse toetuse allikana;
- teab inimest abistavate elukutsete töö sisu ja eeldatavaid võimeid, isiksuseomadusi jms ning analüüsib enda sobivust selleks tööks.

7. Klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõtte, ülesanded, õppetegevus
1) tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad; klassielu reeglid
2) tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamustevabalt ja lugupidavalt;	Meie kõigi ühine elu. Lähedus murdeealise suhetes.	Vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, paaris- ja rühmatöö, väitlus, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).
3) on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu;	kõik teemad	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd, erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas rollimäng.
4) on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale, seab endale eesmärgid ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest;	kõik teemad	Klassi uurimustöö (iga õpilane panustab ühise probleemi lahendamisesse). Korraldatakse arutelu, mis võimaldab igal õpilasel tutvuda teiste töödega.
5) suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid;	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.

6) valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste;	kõik teemad	Saab aru plakatite, kuulutuste sisust. Tervisealase teabe allikad (amor.ee, hiv.ee, tubakavaba.ee, alkoinfo.ee, narko.ee, lapsemure.ee)
7) suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist;	kõik teemad	Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.
8) mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes;	Meie kõigi ühine elu.	Uuritakse kuidas inimtegevus mõjub loodusele (teaduslike filmide vaatamine), praktilised tööd.
9) oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;	kõik teemad	Veaanalüüs, kriitilisus. Töö allikatega. Töö esitamine, infootsing teabeallikatest. Oskab valida etteantud teemal materjali, koostada kava.
10) suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada;	kõik teemad	Oskab töötada programmides: <i>Word</i> , <i>Google Drive</i> , <i>PowerPoint</i> . Saada kirju e-postiga, teha <i>Online</i> teste, sisse logida e-süsteemi oma parooliga.
11) on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust;	Meie kõigi ühine elu.	Individuaalne ja rühmatöö (minu arvamus, grupi arvamus). Ülesanne: miks on parem juhtida riiki või kooli koos, demokraatlikult, mitte ühele inimesele?
12) suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist;	kõik teemad	Oskab näidata oma töö tulemust joonisel, plakatil, vihikus.

13) väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi ning on füüsiliselt aktiivne;	Turvaliselt läbi murdeea. Kohanemine murdeea muutustega.	Kampaaniaprogramm "Tervislik eluviis". Rühmatöö. Tervisealase teabe allikad (amor.ee, hiv.ee, tubakavaba.ee, alkoinfo.ee, narko.ee, lapsemure.ee).
14) mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele.	kõik teemad	Analüüsib materjali kriitiliselt; eneseanalüüsi oskuste kujundamine, (võrdleb positiivseid ja negatiivseid külgi).
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõtte, ülesanded, õppetegevus
kultuuri- ja väärtuspädevus: oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt	Erimeelsusest üksmeeleni. Meie kõigi ühine elu. Lähedus murdealise suhetes.	Rühmatöö. Otsitakse teavet teiste rahvaste kommete kohta. Näiteks kuidas nad külalistega käituvad, võõrastega suhtlevad, milliseid suuremaid pühi tähistavad.
sotsiaalne ja kodanikupädevus: suutlikkus ennast teostada, teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, osaletakse temaatilistes mängudes. Tegevuspõhine õpe (nt ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt).
enesemääratluspädevus: suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs, tasemetööd, õpitakse kriitiliselt analüüsima reklaami, teemakohaseid filme.
õpipädevus:	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak.

suhtluspädevus:	kõik teemad	Ülesannete kirjalik ja suuline esitamine. Töö allikatega, töölehtede täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teemal, paaristööd: rääkige naabrile.
matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus: lahendades erinevaid ülesandeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades	kõik teemad	Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Töötab tabelite ja diagrammidega.
ettevõtlikkuspädevus: suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak. Tegevuspõhine õpe (nt ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt).
digipädevus: suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnast nii õppimisel; kasutada uusi tehnoloogiaid loovalt ja uuendusmeelselt	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine, arvutitestid, elektroonilised õpikud, esitlus.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõtte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Turvaliselt läbi murdeea. Õnnelik lõpp pole vaid muinasjuttudes.	Tutvumine erialade ja haridusvõimalustega.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Meie kõigi ühine elu.	Individuaalne ja rühmatöö (minu arvamus, grupi arvamus). Ülesanne: miks on parem juhtida riiki või kooli koos, demokraatlikult, mitte ühele inimesele?

Keskkond ja jätkusuutlik areng	Meie kõigi ühine elu.	Uuritakse kuidas inimtegevus mõjub loodusele (teaduslike filmide vaatamine) praktilised tööd.
Kultuuriline identiteet	kõik teemad	Intervjuu. Tabel "käitumisreeglid koolis, mis tähendab austust enda ja teiste vastu, sallivust, ausust ja hoolivust."
Teabekeskond	kõik teemad	Tervisealase teabe allikad (amor.ee, hiv.ee, tubakavaba.ee, alkoinfo.ee, narko.ee, lapsemure.ee).
Tervis ja ohutus	Turvaliselt läbi murdeea. Kohanemine murdeea muutustega. Lähedus murdealise suhetes.	Praktiline töö, seitsmeastmeline otsustusmudel. Kampaniaprogramm "Tervislik eluviis".
Väärtused ja kõlblus	kõik teemad	Rühmatöö: tehke komplimente igale rühmaliikmele.
Tehnoloogia ja innovatsioon	kõik teemad	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Raamatukogu külastus. Mõistekaart (teabeallikad). Diagramm (Interneti-võimalused).
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõtte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
matemaatika	kõik teemad	Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Töötab tabelite ja diagrammidega.
loodusained	Meie kõigi ühine elu.	Uuritakse kuidas inimtegevus mõjub loodusele (teaduslike filmide vaatamine), praktilised tööd.

tehnoloogia	kõik teemad	Mälukaart (teabeallikad). Diagramm (Interneti-võimalused).
kunstiained	kõik teemad	Oskab näidata oma töö tulemust joonise, plakati, vihikuga.
eesti keel	kõik teemad	Saab aru plakatite, kuulutuste sisust. Tervisealase teabe allikad (amor.ee, hiv.ee, tubakavaba.ee, alkoinfo.ee, narko.ee, lapsemure.ee).

Teema 1. Inimene. Inimese elukaar ja murdeea koht selles

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka;
- 2) kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;
- 3) toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust omaelutee kujundajamisel;
- 4) kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja karistust ning enesesisendust.

Õppesisu

- Areng ja kasvamine.
- Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid.
- Inimese elukaar.
- Murde- ja noorukiea koht elukaares.
- Inimene oma elutee kujundajana.
- Enesekasvatuse alused ja võimalused.
- Vastutus seoses valikutega.

Teema 2. Inimese mina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 2) kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
- 3) kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares;
- 4) väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatuse võtete kohta;
- 5) kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Õppesisu

- Minapilt ja enesehinnang.
- Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.
- Konfliktide vältimine ja lahendamine.

Teema 3. Inimene ja rühm

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuuluvuse kohta erinevatesse rühmadesse;
- 2) võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevatesrühmades;
- 3) mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ning korraldamisel;
- 4) kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;
- 6) selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes.

Õppesisu

- Erinevad rühmad ja rollid.
- Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus.
- Reeglid ja normid rühmas.
- Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.
- Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.
- Hoolivus rühmas.
- Rühma surve ja toimetulek sellega.
- Sõltumatus, selle olemus.
- Autoriteet.

Teema 4. Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, ohuolukordade ärahoidmine, ei ütlemine, kehtestav käitumine, abi andmine ja abi kutsumine;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral;
- 3) eristab legaalseid ja illegaalseid uimastiteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel;
- 4) kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju tervisele.

Õppesisu

- Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus.
- Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga.
- Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid.
- Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.

Teema 5. Inimese mina ja murdeea muutused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;
- 2) selgitab, milles seisneb suguküpsus;
- 3) kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;
- 4) selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;
- 5) kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;
- 6) kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;

7) selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Õppesisu

- Varane ja hiline küpsemine – igapähe oma tempo.
- Muutunud välimus.
- Nooruki põhimured küpsemisperioodil.
- Suguküpsus.
- Naiselikkus ja mehelikkus.
- Soorollid ja soostereotüübid.
- Lähedus suhetes.
- Sõprus
- Armumine.
- Käimine.
- Lähedus ja seksuaalhuvi.
- Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.

8. Klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad, klassielu reeglid
2) tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamustevabalt ja lugupidavalt;	Inimene ja valikud.	Vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaritöö, projektõpe, rollimäng, paaris- ja rühmatöö, väitlus, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).

<p>3) on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu;</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd, erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaris- ja rühmatööd vähemalt üks kord nädalas rollimäng.</p>
<p>4) on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale, seab endale eesmärgid ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest;</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>Klassi uurimustöö (iga õpilane panustab ühise probleemi lahendamisesse). Korraldatakse arutelu, mis võimaldab igal õpilasel tutvuda teiste töödega.</p>
<p>5) suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid;</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.</p>
<p>6) valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste;</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>Saab aru plakatite, kuulutuste sisust. Tervisealase teabe allikad (amor.ee, hiv.ee, tubakavaba.ee, alkoinfo.ee, narko.ee, lapsemure.ee, toitumine.ee, usaldus.ee, kustuti.ee, targainternetis.ee).</p>
<p>7) suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist;</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Kehalise aktiivsuse kava, toodete koostise analüüs jm.</p>
<p>8) mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes;</p>	<p>Tervis – minu heaolu. Inimene ja valikud.</p>	<p>Uuritakse kuidas inimtegevus mõjub loodusele (teaduslike filmide vaatamine) praktilised tööd. Tabel: Kuidas geograafiline asukoht, seadused, ümbritsevad inimesed, massimeedia võivad mõjutada inimese otsuseid oma tervise kohta.</p>

9) oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi	kõik teemad	Veaanalüüs, kriitilisus. Töö allikatega. Töö esitlemine, infootsing teabeallikatest. Valitakse etteantud teemal materjale, koostatakse kava.
10) suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada;	kõik teemad	Oskab töötada programmides: <i>Word, Google Drive, PowerPoint</i> . Saata e-kirju; teha <i>on-line</i> testid, sisse logida e-süsteemi oma parooliga.
11) on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust;	Tervis – minu heaolu. Inimene ja valikud.	Individuaalne ja rühmatöö (minu arvamus, grupi arvamus). Rahvastiku tervise analüüs. Diagramm: mees ja tema eluvalikud.
12) suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist;	kõik teemad	Oskab näidata oma töö tulemust joonise, plakati, vihikuga.
13) väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi ning on füüsiliselt aktiivne;	kõik teemad	Kampaaniaprogramm "Tervislik eluviis". Rühmatöö. Tervisealase teabe allikad (amor.ee, hiv.ee, tubakavaba.ee, alkoinfo.ee, narko.ee, lapsemure.ee, toitumine.ee, usaldus.ee, kustuti.ee, targainternetis.ee)
14) mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele.	kõik teemad	Analüüsib materjali kriitiliselt, võrdleb positiivseid ja negatiivseid külgi
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
kultuuri- ja väärtuspädevus: oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt	Erimeelsusest üksmeeleni. Meie kõigi ühine elu. Lähedus murdealise suhetes.	Rühmatöö, leitakse teavet kehalise aktiivsuse ja toitumise kohta teistes riikides.

sotsiaalne ja kodanikupädevus: suutlikkus ennast teostada, teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, osaleda temaatilistes mängudes. Tegevuspõhine õpe (nt ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt).
eneseääratluspädevus: suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs, tasemetööd, kriitiliselt analüüsitakse reklaami, teemakohaseid filme.
õpipädevus: suutlikkus organiseerida õpikeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitud, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurüna.
suhtluspädevus: suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt	kõik teemad	Ülesannete kirjalik ja suuline esitamine. Töö allikategag, töölehtede täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teeml, paaristöö: rääkige naabrile.
matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus: lahendades erinevaid ülesandeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades	kõik teemad	Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Töötada tabelite ja diagrammidega. Kehalise aktiivsuse kava, toodete koostise analüüs jm.

ettevõtlikkuspädevus: suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak. Tegevuspõhine õpe (nt ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt).
digipädevus: suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnast nii õppimisel; kasutada uusi tehnoloogiaid loovalt ja uuendusmeelselt	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine, arvutitestid, elektroonilised õpikud, esitlus.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõtte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	kõik teemad	Tutvumine erialade ja haridusvõimalustega.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Tervis – minu heaolu. Inimene ja valikud.	Individuaalne ja rühmatöö (minu arvamus, grupi arvamus).
Keskkond ja jätkusuutlik areng	kõik teemad	Uuritakse kuidas inimtegevus mõjub loodusele (teaduslike filmide vaatamine) praktilised tööd.
Kultuuriline identiteet	kõik teemad	Koostage menüü. Kujutage ette, et teid külastavad väliskülalised. Soovite neile valmistada traditsioonilist, kuid tervislikku õhtusööki.
Teabekeskond	kõik teemad	Tervisealase teabe allikad (amor.ee, hiv.ee, tubakavaba.ee, alkoinfo.ee, narko.ee, lapsemure.ee, toitumine.ee, usaldus.ee, kustuti.ee, targainternetis.ee).

Tervis ja ohutus	Suhted ja seksuaalsus. Turvalisus meie elus. Oskan aidata.	Võrdse kohtlemise seadus. Seksuaalsed õigused ja kohustused. Mõistekaart "Seksuaalsus". Rühmaprojekt "Turvaline klass". Juhend "Kuidas anda esmaabi erinevates olukordades".
Väärtused ja kõlblus	kõik teemad	Rühmatöö: tehke komplimente igale rühmaliikmele.
Tehnoloogia ja innovatsioon	kõik teemad	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Raamatukogu külastus. Mõistekaart (teabeallikad). Diagramm (Interneti-võimalused).
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
matemaatika	kõik teemad	Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Töötada tabelite ja diagrammidega. Kehalise aktiivsuse kava, toodete koostise analüüs jm.
bioloogia	Suhted ja seksuaalsus.	Lõimitud tund: bioloogia ja inimeseõpetus. (muutused noorukieas).
tehnoloogia	kõik teemad	Mälukaart (teabeallikad). Diagramm (Interneti-võimalused).
kunstiained	kõik teemad	Oskab näidata oma töö tulemust joonise, plakati, vihikuga.
kehaline kasvatus	Kehaline aktiivsus ja toitumine.	Lõimitud tund: kehaline kasvatus ja inimeseõpetus (aeroobne ja anaeroobne treening).
eesti keel	kõik teemad	Saab aru plakatite, kuulutuste sisust. Tervisealase teabe allikad (amor.ee, hiv.ee, tubakavaba.ee, alkoinfo.ee, narko.ee, lapsemure.ee, toitumine.ee, usaldus.ee, kustuti.ee, targainternetis.ee).

Teema 1. Tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;
- 2) kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;
- 3) analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise, kuidas langetada otsuseid tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöösteistega;
- 4) analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust;
- 5) analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;
- 6) analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
- 7) analüüsib oma igapäevatoitude vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;

- 8) selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 9) oskab plaanida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisiosana;
- 10) selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;
- 11) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest, teab abi jatoetuse võimalusi;
- 12) kirjeldab kriisi olemust ning seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Õppesisu

- Tervis kui heaoluseisund.
- Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.
- Terviseaspektide omavahelised seosed.
- Eesti rahvastiku tervisenäitajad.
- Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus.
- Tegurid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid.
- Tervisealased infoallikad ja teenused.
- Tervise infoallikate usaldusväärsus.
- Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana.
- Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik.
- Toitumise mõju tervisele.
- Toitumist mõjutavad tegurid.
- Vaimne heaolu.
- Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad.
- Stress.
- Stressorid.
- Stressi kujunemine.
- Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus.
- Käitumine kriisiolukorras.
- Abistamine, abi otsimine ja leidmine.

Teema 2. Suhted ja seksuaalsus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid

- sotsiaalse tervisekontekstis;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteiseaitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;
 - 3) väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
 - 4) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;
 - 5) kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;
 - 6) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
 - 7) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;
 - 8) kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse;
 - 9) kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;
 - 10) teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks;
 - 11) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;
 - 12) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusegaseotud inimõigusi;
 - 13) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Õppesisu

- Sotsiaalne tervis ja suhted.
- Suhete loomine, säilitamine ja katkemine.
- Suhete väärtustamine.
- Armastus.
- Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.
- Seksuaalne orientatsioon.
- Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele.
- Seksuaalvahekord.
- Turvaline seksuaalkäitumine.
- Rasestumisvastased meetodid.
- Seksuaalõigused.
- Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.
- HIV ja AIDS.
- Abi ja nõu saamise võimalused.

Teema 3. Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;
- 2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonnatasandil;
- 3) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- 4) kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;
- 5) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.

Õppesisu

- Levinumad riskikäitumise liigid.
- Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule.
- Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul.
- Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile.
- Uimastitega seonduvad vääruskumused.
- Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid.
- Sõltuvuse kujunemine.
- Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.

Teema 4. Inimene, valikud ja õnn

Õpitulemused

Õpilane

- 1) analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- 2) mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

Õppesisu

- Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud.
- Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus.
- Mina ja teised kui väärtus.
- Õnn.
- Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

AJALUGU

ÜLDALUSED

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enamiseloomustavate sündmuste ja isikute kaudu;
- 3) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ning arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet ning allikate usaldusväärsust;
- 5) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ja oma rolli kultuuripärandi säilitajana ning määratleb end omarahva liikmena;
- 6) mõistab ühiskonna mitmekesisust, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab omategevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 7) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusuuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloo, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
- 3) küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine. Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õpeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

II KOOLIASTE

Kooliastme õpitulemused

II kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

6.klassi õpilane:

- kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase;
- tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloo ning seostab neid omavahel;
- teab mõnda ajaloolist asumit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- hindab materiaalselt keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;

- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

5. Klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad, klassielu reeglid
2) oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid) olenevalt õppeülesande iseärasustest;	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaris töö, projekt töö, rollimäng, rühmatöö töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine teabetekstide ja ilukirjanduse lugemine; eri liiki, tekstide kirjutamine.
3) väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;	kõik teemad	Arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaris töö, projekt töö, rollimäng, rühmatöö.
4) oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnustada ning oma tegevust korrigeerida;	kõik teemad	Oskuste kujundamine, eneseanalüüs, peegeldus.

5) oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;	kõik teemad	õpilase ja õpetaja koostöö. Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs.
6) oskab mõtestatult kuulata ja lugeda eakohaseid tekste, luua eakohasel tasemel keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõista suulist kõnet;	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, rollimäng, rühmatöö. Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine.
7) tuleb vähemalt ühes võõrkeeles toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel rutiinsetel teemadel;	kõik teemad	Töö allikate ja kaardiga, kontuurkaardi täitmine.
8) on kindlalt omandanud arvutus- ja mõõtmisoskuse ning tunneb ja oskab juhendamise abil kasutada loogikareegleid ülesannete lahendamisel erinevates eluvaldkondades;	Mis on ajalugu?	Ajajoon. Kronoloogilised ülesanded. Lõimitud tund: matemaatika ja ajalugu. Ristsõnad. Viktoriin.
9) oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;	kõik teemad	Sõltumatu teabeotsing, tekstifailidega töötamine, interaktiivsed kaardid, muuseumid ja mängud, digikeskkonnad, referaat, kirjalik suhtlus, elektroonilised õpikud, arvutiprogrammid: Word, Google Drive, emailid, eKool.

10) oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;	kõik teemad	Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, uuriv ja peegeldav lugemine, sõltumatu teabeotsing.
11) tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;	Tänapäeva maailm	Kronoloogilised ülesanded. Lõimitud tund: ühiskonnaõpetus ja ajalugu.
12) väärtustab kunstiloomingut ning suudab end kunstivahendite abil väljendada;	kõik teemad	Lõimitud tund: kunst ja ajalugu, loovtööd, muuseumid, näitused lugu pildist, küsimused pildi kohta, illustratsioonid.
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Kultuuri- ja väärtuspädevus:	kõik teemad	Seaduste ja määruste võrdlemine; erinevate maade ajaloo ja traditsioonidega tutvumine.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus:	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, ajaloolise kujutluse loomine.
Enesemääratluspädevus:	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs.
õpipädevus:	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
Suhtluspädevus:	kõik teemad	Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teemal, paaristöö: rääkige naabrile
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus:	kõik teemad	Ajajoon, kronoloogilised ülesanded, töö tabelite ja diagrammidega, kuupäevade, sündmuste, ajalooliste isikute korrelatsioon.

Ettevõtlikkuspädevus:	kõik teemad	ülevaade ajalooa seotud ametitest.
Digipädevus:	kõik teemad	Ajajoon. Kronoloogilised ülesanded. Lõimitud tund: matemaatika ja ajalugu. Ristsõnad. Viktoriin.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Ajalugu on põnev ja kasulik. Arheoloogia. Arhiivid ja muuseumid.	Tunni esitlus. Uute ametite tutvustus.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Ajalugu on põnev ja kasulik. Aja mõõtmine. Ajaloallikad.	Ajajoon. Sobilik on töö ajateljega: vaadelda, millisest perioodist pärinevad esemelised ajalooallikad, millisest perioodist pärinevad kirjalikud ajalooallikad. Ajalooliste isikute ja ajaloosündmuste korrelatsioon
Kultuuriline identiteet	Ajalugu on põnev ja kasulik. Kroonikakirjutaja Henrik. Eesti rahvuslik ärkamisaeg. Lydia Koidula. Eesti Vabariigi loomine. President Konstantin Päts. Eesti taasiseseisvumine.	Intervjuu vanemaga/ vanavanemaga. Töö ajateljega. Teksti kallal töötamine ja oma loo koostamine.
Teabekeskond	kõik teemad	Funktsionaalne lugemine. Töö allikate ja kaardiga, loovtöö, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs.
Tehnoloogia ja innovatsioon	kõik teemad	Töö Wordis: tekstid, testid, didaktilised jaotusmaterjalid, töölehed. E-kirjade saatmine, <i>Online</i> testid, e-süsteemi sisselogimise võimalused
Tervis ja ohutus	Edusammud meditsiinis	Võrrelda kaasaegset meditsiini 19. sajandi meditsiiniga.
Väärtused ja kõlblus	Eesti rahvuslik ärkamisaeg. Eesti Vabariigi loomine. Eestis algab muutuste ajastu.	Lõimitud tund: kirjandus ja ajalu, Kalevipoja lugemine. võrrelda praegust haridussüsteemi 19. sajandi koolisüsteemiga. Mängufilm „Nimed marmortahvilil“. Ristsõna.

Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	kõik teemad	Väljendab oma mõtteid suuliselt ja kirjalikult; loeb ja mõistab erinevaid tekste, oskab kasutada õigekirjanõudeid. Eesti silmapaistvate isiksuste elulugudega tutvumine. Lõimitud tund: kirjandus ja ajalugu, Kalevipoja lugemine. võrrelda praegust haridussüsteemi 19. sajandi koolisüsteemiga.
matemaatika	Aja mõõtmine	Ajajoon. Graafikute ja diagrammide koostamine. Rooma ja araabia numbrid. Töö numbritena, matemaatilised tehted kuupäevadega, teadmised kodumaa silmapaistvate isiksuste elukuupäevadest (sajand, aastatuhandel)
loodusained	Suured maadeavastused. Meresõitja Kolumbus	Lõimitud tund: loodusõpetus ja ajalugu. Erinevate materjalide tundmine.

tehnoloogia	kõik teemad	IT-tehnoloogiate kasutamine klassiruumis: e-testid, ristsõnad, viktoriinid, töö Internetis. Ülesannete täitmine Eis-süsteemile.
kunstiained	Arhiivid ja muuseumid. Vana-Kreeka. Kunst ja teadus. Leonardo da Vinci. Eesti rahvuslik ärkamisaeg.	Plakat, joonistus. pildi, illustratsioonide põhjal jutu koostamine. Eesti kultuuri ja teiste rahvastega tutvumine. Narva linnusest, Narva Muuseumi Kunstigalerii.
Eesti keel	Muistne vabadusvõitlus. Kroonikakirjutaja Henrik. Talurahva elujärg paraneb. Eestlastel tärkab rahvustunne. Eesti Vabariigi loomine. Eestis algab muutuste ajastu.	Arutelu teemal: Miks eestlased kaotasid Muiste vabadusvõitluse? Töö eestikeelse kaardiga, ajalehtedega; ajaloolised tegelased: F. R. Faehlmann, F. R. Kreutzwald, J. Hurt, C. R. Jakobson, Konstantin Päts, Lennart Meri. Lihtsate ülesannete täitmine eesti keeles Eis süsteemis .

Teema: Ajaloo algõpetus. Ajaarvamine ja ajalooallikad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab kontekstis mõisteid, lühendeid ja fraase *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas*;
- 2) teab ajaloo periodiseerimise üldisi põhimõtteid;
- 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 4) kasutab ajalookaarti ning töötab lihtsamate allikatega.

Õppesisu

- Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg,
- lähiajalugu.
- Ajalugu ja ajalooallikad.
- Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Ajatelg. Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Teema: Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- 2) teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi;
- 3) kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal;
- 4) oskab koostada lihtsamat ajaliini ja lühijuttu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust.

Õppesisu

- Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas. Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas. Muuseumid ja vaatamisväärsused: Eesti kaevandusmuuseum, Glint Ontika, Kukuruse küla, Iisaku Kihelkonna Muuseum, Narva linnusest, Narva Muuseumi Kunstigalerii, Kuremäe klooster, Narva raekoda, Narva-Jõesuu Koduloomuuseum, Vaijara Sinimägede Muuseum. Kuulsad inimesed: O. W. Masing, M. Maslov, P. Keres, A.T. Hahn, A. Štšura.

6.Klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad. Klassielu reeglid

2) oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid) olenevalt õppeülesande iseärasustest;	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas.
3) väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;	Muinasaeg Eestis.	Muinas-Eesti elamu ja õpilase kodu võrdlus. Oma kodukandi määratlemine muinasaegsel kaardil.
4) oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnistada ning oma tegevust korrigeerida;	kõik teemad	Oskuste kujundamine, eneseanalüüs.
5) oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, paaristöö, rollimäng, rühmatöö.
6) oskab mõtestatult kuulata ja lugeda eakohaseid tekste, luua eakohasel tasemel keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõista suulist kõnet;	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
7) tuleb vähemalt ühes võõrkeeles toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel rutiinsetel teemadel;	Muinasaeg Eestis	Töö kaardiga.

8) on kindlalt omandanud arvutus- ja mõõtmisoskuse ning tunneb ja oskab juhendamise abil kasutada loogikareegleid ülesannete lahendamisel erinevates eluvaldkondades;	kõik teemad	Ajajoon, kronoloogilised ülesanded. Lõimitud tund: matemaatika ja ajalugu, ristsõnad, viktoriin.
10) oskab kasutada arvutit ja internetti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;	kõik teemad	Sõltumatu teabeotsing, tekstifailidega töötamine testimine, interaktiivsed kaardid, muuseumid ja mängud, digikeskkonnad, referaat, kirjalik suhtlus, elektroonilised õpikud, programmid: Word, Google Drive, emailid, eKool.
11) oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;	kõik teemad	Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs. Uuriv ja peegeldav lugemine. Sõltumatu teabeotsing.
13) väärtustab kunstiloomingut ning suudab end kunstivahendite abil väljendada;	kõik teemad	Lõimitud tund: kunst ja ajalugu, loovtööd, muuseumid, näitused. Kirjutab loo pildist. Sõnastab küsimused pildil, illustratsioonil.
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Kultuuri- ja väärtuspädevus:	kõik teemad	Seaduste ja määruste võrdlemine; iidsete tsivilisatsioonide ajaloo ja traditsioonidega tutvumine.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus:	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, ajaloolise. Kujutluse loomine.
Enesemääratluspädevus:	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs. Tasemetöö.

Õpipädevus:	kõik teemad	Teabetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
Suhtluspädevus:	kõik teemad	ülesannete kirjalik ja suuline esitamine. Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teemal, paaristöö: rääkige naabrile
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus:	kõik teemad	Ajajoon, kronoloogilised ülesanded, töö tabelite ja diagrammidega, kuupäevade, sündmuste, ajalooliste isikute korrelatsioon.
Ettevõtlikkuspädevus:	kõik teemad	ülevaade ajalooa seotud ametitest.
Digipädevus:	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine arvutitestid, elektroonilised õpikud.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Esiaeg. Muistsed Idamaad. Vana-Kreeka. Vana-Rooma.	Tunni esitlus. Uute ametite tutvustus: ajaloolane, arheoloog, etnograaf.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Esiaeg. Muistsed Idamaad. Vana-Kreeka. Vana-Rooma.	Ajajoon. Sobilik on töö ajateljega: vaadelda, millisest perioodist pärinevad esemelised ajalooallikad, millisest perioodist pärinevad kirjalikud ajalooallikad. Ajalooliste isikute ja ajaloosündmuste korrelatsioon.
Kultuuriline identiteet	Muistsed Idamaad. Vana-Kreeka. Vana-Rooma.	Töö ajateljega. Teksti kallal töö. Loo koostamine.
Teabekeskond	kõik teemad	Funktsionaalne lugemine. Töö allikate ja kaardiga, loovtöö, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs.

Tehnoloogia ja innovatsioon	kõik teemad	Töö Wordis: tekstid, testid, didaktilised jaotusmaterjalid, töölehed, e-kirjad, <i>online</i> testid e-süsteemid, programmid: Word, Google Drive.
Väärtused ja kõlblus	Muistsed Idamaad. Vana-Kreeka. Vana-Rooma.	Referaatide, esitluste jt iseseisvate ning rühmatöö ülesannete täitmine ja esitlemine
Heategevus põhineb Kristuse õpetusel, kes käskis armastada ligimest	Jeesus Kristus ja ristiusu tekkimine	Lõimitud tund: õigeusuõpetus ja ajalugu.
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	Mükeene kultuur. Kreeka kangelased. Teater. Rooma kultuur.	Väljendab oma mõtteid suuliselt ja kirjalikult; loeb ja mõistab erinevaid tekste, kasutab õigekirjanõudeid. Müüdid, Vana-Kreeka ja Vana-Rooma luule ja kirjandus. Lõimitud tund: Kordus teemal Vana-Kreeka, kaaluge müüdi ja mütoloogia mõisteid.
matemaatika	Inimkonna ajaloo algus. India usk ja kultuur. Jumalad, templid ja teadus. Filosoofia ja teadus.	Ajajoon. Graafikute ja diagrammide koostamine. Rooma ja araabia numbrid. Püramiidid, sümmeetria, asümmeetria, geomeetria, Pythagoras ja Thales, Aristoteles. Lõimitud tund: Vana-India lehed matemaatikaülesannetes.
loodusained	Egiptus. Mesopotaamia.	Võrdlev analüüs. Lõimitud tund: Portree planeedist Maa.
tehnoloogia	kõik teemad	IT-tehnoloogiatega kasutamine klassiruumis: e-testid, ristsõnad, viktoriinid, töö Internetis. Lõimitud tund: Tutvustada õpilasi Vana-India asukoha, taimestiku ja loomastikuga. Kinnitada teksti tippimise ja toimetamise põhioskused ja oskused. Tutvuge Microsoft Wordi ja Power Pointiga. Mitteülesannete täitmine EIS süsteemis.

kunstiained	Mesopotaamia. Vana-Egiptus. India usk ja kultuur. Hiina kultuur. Rooma kultuur.	Plakat, joonistus, pildi, illustratsioonide põhjal jutu koostamine. Eesti kultuuri ja teiste rahvastega tutvumine. Narva linnusest, Narva Muuseumi Kunstigalerii.
Eesti keel	Muinasajad Eestis	Töö kaardiga. Lihtsate ülesannete täitmine EIS süsteemis.
kehaline kasvatus	Olümpiamängud	Kaasaegsete olümpiamängude ja Vana-Kreeka võrdlus. Lõimitud tund: Olümpiamängud Vana-Kreekas.

Teema: Muinasajad ja vanaajad Muinasajad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 2) näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, mis muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kiviaeg*, *pronksiaeg*, *rauaaeg*, *varanduslikebavõrdsus*, *sugukond*, *hõim*;
- 5) teab ning näitab kaardil Eesti ja kodukoha esimesi inimasustusalasid.

Õppesisu

- Muinas- ja vanaaja periodiseerimine.
- Muinasaja arengujärgkude üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomadekodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine.
- Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda.
- Muinasaegsed mälestised – kalmed ja asulakohad – ning arheoloogilised leiud.
- Kodukoha inimasustus muinasajal.

Teema: Vanad Idamaad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- 2) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi näitel;
- 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutavkunst, Egiptuse püramiidid ja Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- 4) seletab mõisteid *linnriik*, *vaarao*, *muumia*, *sfinks*, *tempel*, *püramiid*, *preester*, *VanaTestament*.

Õppesisu

- Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud.
- Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Vaaraod Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon.
- Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.
- Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.

Teema: Vana-Kreeka

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat;
- 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;
- 3) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
- 4) võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik.

Õppesisu

- Vanim kõrgkultuur Euroopas.
- Kreeka loodus ja rahvastik.
- Kreeta ja Mükeene kultuur.
- Kreeka linnriigid.
- Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas.
- Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale.
- Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.
- Vana-Kreeka kultuurja eluolu, kultuurja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia.
- Olümpiamängud. Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal. Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

Teema: Vana-Rooma

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigiterritooriumi ja selle laienemist;
- 3) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel.

Õppesisu

- Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad.
- Rooma Vabariigi algus ja ühiskondlik korraldus.
- Rooma võimu laienemine Vahemere maades.
- Hannibal, Caesar, vabariigi lõpp.
- Rooma keisririigi ühiskondlik korraldus.
- Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine.
- Vana-Rooma kultuur, kunst ja arhitektuur, rahvas ja eluolu, avalikud mängud.
- Ristiusu teke, Uus Testament.

III KOOLIASTE

Kooliastme õpitulemused

III kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

Põhikooli lõpetaja:

- 1) kirjeldab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 8) oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ja mõistab nii ametite kui ka töö sisu muutumistajas;
- 9) mõistab ajalooteadmiste vajalikkust igapäevaelus ning teab ajalooga seotud erialade õppimise võimalusi.

7.klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad. Kodukord. Klassi reeglid.
2) tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamustevabalt ja lugupidavalt;	kõik teemad	Eemakohaseid filme, muuseumid, näitused lõimitud tund.

<p>3) on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu;</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>õpilase toetus õppimise arendamisel. Anda tagasisidet tema edusammude kohta keskenduda isiklikule arengule.</p>
<p>4) on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale, seab endale eesmärged ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest;</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>õppida eesmärged ja eesmärged seadma. Rühmatööd ühise eesmärgi saavutamiseks.</p>
<p>5) suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid;</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>Teabetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki. Tekstide kirjutamine.</p>
<p>6) valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste;</p>	<p>Eesti muinasaja lõpul. Keskaegse Liivimaa valitsemine. Eesti Rootsi ja Poola valduses.</p>	<p>Esitlustehnika olemasolul võiks näidata Eesti alalt leitud muinasaegseid arheoloogilisi leide. Kontuurkaardi alusel võrrelda Eesti muinasaegset ja praegust maakondlikku jaotust.</p>
<p>7) suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide,</p>	<p>kõik teemad</p>	<p>Ajajoon. Oskus luua tabelleid, diagramme, graafikuid. Diagrammi ja graafiku analüüs. Põhjuslike seoste loomine; loogilise arutlusahela ehitamine.</p>

graafikute) kasutamist;		
9) oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;	kõik teemad	Töö allikate. Töö esitlemine, infootsing teabeallikatest. Oskab valida etteantud teemal materjali, koostada kava.
10) suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada;	kõik teemad	Sõltumatu teabeotsing, tekstifailidega töötamine testimine, interaktiivsed kaardid, muuseumid ja mängud, keskkonna digi, referaat, kirjalik suhtlus, elektroonilised õpikud, omad programme: word, Google Drive, PowerPoint. Saada kiri e-posti ja e-ajakirjaga. Online testid. Logige e-süsteemi sisse oma parooliga.
12) suudab väljendada ennast loominguiliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist;	kõik teemad	Loovtöö kirjutamine, osaleda temaatilistes mängudes.
14) mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele.	kõik teemad	Analüüsib materjali kriitiliselt. Oskuste kujundamine, eneseanalüüs.
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus

Kultuuri- ja väärtuspädevus: oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt	kõik teemad	Tunneb keskaegset kultuuri ja traditsioone.
sotsiaalne ja kodanikupädevus: suutlikkus ennast teostada, teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, ajaloolise kujutluse loomine
enesemääratluspädevus: suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs, tasemel töö.
õpipädevus: suutlikkus organiseerida õpikeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust	kõik teemad	Teabetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki. Tekstide kirjutamine. Erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut. Rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, projektõpe, rollimäng, väitlus, ajurünnak.
suhtluspädevus: suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja	kõik teemad	ülesannete kirjalik ja suuline esitamine. Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teemal õpetaja poolt. Töötage paaris: rääkige naabrile

sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt		
matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus: lahendades erinevaid ülesandeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades	kõik teemad	Ajajoon. Kronoloogilised ülesanded. Töötada tabelite ja diagrammidega, kuupäevade, sündmuste, ajalooliste isikute korrelatsioon.
ettevõtlikkuspädevus: suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades	kõik teemad	ülevaade ajalooga seotud ametitest.
digipädevus:suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel; kasutada uusi tehnoloogiaid loovalt ja uuendusmeelselt	kõik teemad	Referaat,kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine arvutitestid, elektroonilised õpikud.

Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Euroopa uute teadmiste otsingul. Uue ajastu algus	Ettekanne: tutvumine keskaja ametitega.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Uue ajastu algus.	Kaardile kanda olulisemad merereisid. Õpilased kirjutavad arutluse teemal „Kui ma oleksin olnud 16. sajandi konkistadoor“.

Kultuuriline identiteet	Kuningad, hertsogid, krahvid ja rüütlid. Elu maal. Elu linnas. Keskaegse Euroopa naabrid.	Joonistada endale vapp, mis kajastaks rüütlite ideaale ja elu. Samuti võib proovida kirjutada rüütliluulet. Tabelis võrrelda keskaja kõrgest soost naiste ja tänapäeva naiste elu (sarnasused ja erinevused). Lugeda keskaja Eestit kirjeldavast kroonikast (Russow, Henrik, Hoeneke)
Teabekeskond	kõik teemad	Infootsing teabeallikatest. Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Euroopa uute teadmiste otsingul. Uue ajastu algus.	Koostada brošüür: keskaja tehnilised leiutised.
Tervis ja ohutus	Tehnoloogia ja meditsiin.	Arutleda õpilastega koos teemal, kui paljude leiutiste ja edusammude eest võlgneme tänu keskajale, siduda tänapäevast toodud näited keskaegsete avastustega.
Väärtused ja kõlblus	Keskaegse Euroopa sünd. Kirik ja klooster. Kristliku Euroopa laienemine. Keskaegse Euroopa naabrid.	Töötada tekstiga: selgitada sõjameeste ja talupoegade kihi lahknemise tähtsust hilisema ajaloo jaoks. Vaadelda Karl Suure sõjaväe relvastust ja selles leiduvaid eeldusi rüütlirelvastuse kujunemiseks. Kiriku õpetuse kohta on sobilik lugeda Piiblist katkendeid, samuti tutvustada Piibli ülesehitust. Vihikusse

		joonistatavas tabelis võrrelda õigeusu ja katoliku kirikut (organisatsioon, kirikuhooned jne.). Koostada vihikusse koos loetelu kultuurisaavutustest, mis on meieni jõudnud araablastelt või nende kaudu.
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõtte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	Kuningad, hertsogid, krahvid ja rüütlid.	Töö tekstiga: rüütellik romantika, kangelasepos, sonett. Lõimitud tund: Keskaja ajastu kaasaegse koolipoisi pilgu läbi (keskaja Rüütli pilt). Kollaaž.
matemaatika	Tuhandaastane keskaeg. Eelmisel aastal õpitu kordamine.	Ajajoon. Lasta õpilastel koostada tabel, mis toob teemade kaupa välja erinevused keskaja perioodide vahel. Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Lõimitud tund: Keskaegne küla. Murd. Suuruste võrdlus. Kohustused: varššina, kümnis, naturaalne rent.

loodusained	Keskaegse Euroopa naabrid. Euroopa uute teadmiste otsingul. Uue ajastu algus.	Töötada Euroopa ja Aasia kaardiga. Geograafiliste avastuste kaardiga töötamine. Töö allikatega: Teaduse areng ning teaduslikud ja tehnoloogilised avastused ning nende mõju loodus. Lõimitud tund: Kliima.
Tehnoloogia	kõik teemad	IT-tehnoloogiate kasutamine klassiruumis: võrgutestid, ristsõnad, viktoriinid, töö Internetiga. Ülesannete täitmine Eis-süsteemis.
kunstiained	Kuningad, hertsogid, krahvid ja rüütlid. Kirik ja klooster.	Ekskursioon: muuseum, näitus. Ajaloolise kujutluse loomine. Töö illustratsioonidega: romaani stiil, gooti stiil. Lõimitud tund: Arhitektuur, skulptuur, keskaja maal. Kollaaž.
võõrkeel	Eesti muinasaja lõpul. Keskaegse Liivimaa valitsemine. Eesti Rootsi ja Poola valduses.	Esitluse varustuse olemasolul oleks võimalik näidata Eestist leitud muinasarheoloogilisi leide. Võrrelge kontuurkaardi põhjal maakondade ja linnade muistset ja tänapäevast levikut Eestis. Lõimitud tund: Virtuaalne ekskursioon eesti keeles. Soontagana linnus (Pärnu Muuseum)

Teema: Keskaeg ja varauusaeg Maailm keskajal 476–1492

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi; teab kiriku osa keskaja ühiskonnas nii kultuuripärandi säilitajana kui ka maailmapildi kujundajana;
- 2) teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ning kirjeldab keskaegse linna eluolu;
- 3) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemise tagajärgi;
- 4) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- 5) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- 6) toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;
- 7) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolumuinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ning muistset vabadusvõitlust;
- 8) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ja tekkis Vana-Vene riik;
- 9) seletab mõisteid *paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka*;
- 10) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole, keskaja ühiskonna üldiseloomustus japeriodiseering.
- Läänikord, eluolu.
- Kiriku ja kultuuri osa keskajal, ristiusu õpetuse alused, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus,
- romaani ja gooti stiil.
- Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala:
- Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.
- Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.
- Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.
- Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord,
- Linnade valitsemine.
- Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.
- Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja
- istiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.
- Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik,
- parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamise. Eluolu keskajal. Asustus, tegevusalad jaeluolu kodukohas muinasaja lõpul.

Teema: Maailm varauusajal

1492–1600 Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- 2) kirjeldab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- 3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- 4) seletab mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
- 5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.
- Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõjuavastatud maades.

- Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.
- Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

8.klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad. Kodukord. Klassi reeglid.
2) tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamustevabalt ja lugupidavalt;	kõik teemad	Teemakohaseid filme, muuseumid, näitused lõimitud tund.
3) on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu;	kõik teemad	Õpilase toetus õppimise arendamisel. Anda tagasisidet tema edusammude kohta. Keskenduda isiklikule arengule.
4) on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale, seab endale eesmärged ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest;	kõik teemad	Õppida eesmärged seadma. Rühmatööd ühise eesmärgi saavutamiseks.
5) suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid;	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine. Töö õpikuga ja ajalooliste dokumentidega.

6) valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste;	Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus. Eesti 19. sajandil.	Töö kaardi ja kontuurkaardiga, tekstide lugemine. Ettevõtete nimed, ajalehed. Rahvusliku liikumise juhtide ja kultuuritegelaste nimed
7) suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist;	kõik teemad	Ajajoon. Oskus luua tabeleid. Diagramme, graafikuid. Diagrammi ja graafiku analüüs. Põhjuslike seoste loomine; Loogilise arutlusahela ehitamine.
8) mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes;	Industriaalühiskonna kujunemine.	Individuaal-, paaris- ja rühmatööd iga kahe nädala tagant. Töö tabelite, diagrammide, allika ja illustratsioonidega.
9) oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;	kõik teemad	Veaanalüüs, kriitilisus. Töö allikatega. Töö esitlemine, infootsing teabeallikatest. Oskab valida etteantud teemal materjali, koostada kava.
10) suudab tehnikamaailmas toimeta ja tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada;	kõik teemad	Programmid: <i>Word, Google Drive, PowerPoint</i> ; e-kirjad, online testid, e-süsteemid
11) suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist;	kõik teemad	Loovtöö kirjutamine, Osalemina temaatilistes mängudes.
12) mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele.	kõik teemad	Analüüsib materjali kriitiliselt; eneseanalüüsi oskuste kujundamine, (võrdleb positiivseid ja negatiivseid külgi).
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus

Kultuuri- ja väärtuspädevus:	kõik teemad	Uusaeg. Kultuur ja traditsioonid.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus:	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, ajaloolise kujutluse loomine.
Enesemääratluspädevus:	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs, tasemetöö.
Õpipädevus	kõik teemad	Teabetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, projektõpe, rollimäng, väitlus, ajurünnak.
Suhtluspädevus:	kõik teemad	Ülesannete kirjalik ja suuline esitamine. Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teemal; paaristööd: rääkige naabrile
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus:	kõik teemad	Ajajoon. Kronoloogilised ülesanded. Töö tabelite ja diagrammidega, kuupäevade, sündmuste, ajalooliste isikute korrelatsioon.
Ettevõtlikkuspädevus:	kõik teemad	Ülevaade ajalooga seotud ametitest.

digipädevus:	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine, arvutitestid, elektroonilised õpikud, esitus.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Industriaalühiskonna kujunemine.	Tutvumine uue aja ametitega. Tabel: kapitalistliku ühiskonna poliitilised ja negatiivsed aspektid.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Industriaalühiskonna kujunemine.	Töö tekstiga. Töös saab tähelepanu pöörata nii mõisa kui ka talu olmele ning mõisa-talu suhetele.

Kultuuriline identiteet	Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus. Eesti 19. sajandil.	Hariduse teema juures saab võrrelda praegust haridussüsteemi 19. sajandi koolisüsteemiga. Ajajoon, ristsõna, fotodega töötamine.
Teabekeskond	I maailmasõda ja Eesti iseseisvumine.	Iseseisev töö tekstiallika ja Internetiga. Vastused küsimustele.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Teadusrevolutsioon. Industriaalühiskonna kujunemine. I maailmasõda ja Eesti iseseisvumine.	Võrdlus: tootmine 19. sajandi esimesel poolel ja tootmine 19. sajandi teisel poolel (tootmisviis, energiaallikas, tööstused). Näiteid nende valdkondade teadusavastustest, nende saavutuste tähtsusest inimeste igapäevaelus (transport, side, fotograafia).
Tervis ja ohutus	Industriaalühiskonna kujunemine.	Näiteid nende valdkondade teadusavastustest, nende saavutuste tähtsusest inimeste igapäevaelus (meditsiin).
Väärtused ja kõlblus	Vana kord Euroopas. Suured revolutsioonid. Eesti 19. sajandil.	Eluolu teema juures suunata õpilased mõtlema, millised uuendused on tänapäevani alles ja mis on muutunud.
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus

keel ja kirjandus	Suured revolutsioonid. I maailmasõda ja Eesti iseseisvumine.	Valik teemakohast kirjandust. Võimalus teha koostööd (lõimuda) kirjanduse ja ajaloo. Luule lugemine ja Kalevipoja lood.
matemaatika	kõik teemad	Moodsa ajaloo periodiseerimine. Ajaloolise dateerimise vormide kordamine faktid (araabia ja rooma numbrid). Lõimitud tund: Põhjasõda ja matemaatika (kordamine ajalugu, murdosad, protsendid).
loodusained	Ameerika Ühendriikide tekkimine. Euroopa pärast Viini kongressi. Eesti iseseisvumine.	Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine.

tehnoloogia	Industriaalühiskonna kujunemine.	Võrdlus: tootmine 19. sajandi esimesel poolel ja tootmine 19. sajandi teisel poolel (tootmisviis, energiaallikas, tööstused). Näiteid nende valdkondade teadusavastustest, nende saavutuste tähtsusest inimeste igapäevaelus (transport, side, fotograafia). Ülesannete täitmine Eis-süsteemis.
kunstiained	Kunst varauusajal. Muutused kultuuris.	Lõimitud tund: kunst ja ajalugu. Teadmised peamistest kunstistiilidest ja -suundadest, nende mõjust maailma rahvaste igapäevaelu, moe, kultuuri ja arhitektuuri muutustele. Kultuur: barokk, klassitsism.
Eesti keel	Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus. Eesti 19. sajandil.	Töö kaardiga (maakonnad, linnad, riigid ja mered). Võrrelge kontuurkaardi põhjal maakondade ja linnade muistset ja tänapäevast levikut Eestis. Ilukirjanduse lugemine. Lõimitud tund: Reisimine XIX sajandi Eestisse. Korrata, süstematiseerida ajaloo-ja eesti keele tundides omandatud teadmisi.

Teema: Uusaeg Maailm 1600–1815

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) selgitab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, millepoolest need erinevad;
- 5) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja kirjeldab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 6) kirjeldab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
- 8) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.
- Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvoim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).
- USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.

- Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Viini kongress ja poliitilised muutused Euroopa kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.

- Kultuur: barokk, klassitsism.

Asustus ja eluolu paikkonnas 17.–18. sajandil.

Teema: Maailm 1815–1918

Õpitulemused

Õpilane:

1. näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
2. iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
3. selgitab Eesti iseseisvumist;
4. teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
5. iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
6. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism*.

Õppesisu

- Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine,
- industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.
- Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksakeisririik.
- Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.
- Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.
- Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine, sh kodukohas.

9. klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad. Kodukord. Klassi reeglid

2) tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamustevabalt ja lugupidavalt;	kõik teemad	Teemakohaseid filme, muuseumid, näitused lõimitud tund.
3) on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu;	kõik teemad	Õpilase toetus õppimise arendamisel. Anda tagasisidet tema edusammude kohta. Keskenduda isiklikule arengule.
4) on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale, seab endale eesmärged ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest;	kõik teemad	Õppida eesmärged seadma. Rühmatööd ühise eesmärgi saavutamiseks.
5) suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid;	kõik teemad	Teabe- ja ilukirjanduse lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine; töö õpikuga ja ajalooliste dokumentidega.
6) valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste;	Kõik teemad	Töö kaardi ja kontuurkaardiga, tekstide lugemine. Ettevõtete nimed, ajalehed. Rahvusliku liikumise juhtide ja kultuuritegelaste nimed.
7) suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist;	kõik teemad	Ajajoon. Oskus koostada tabelleid, diagramme, graafikuid. Diagrammi ja graafiku analüüs. Põhjuslike seoste loomine; loogilise arutlusahela ehitamine.

8) mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes;	Teadus ja kultuur maailmasõdadevahelisel ajal. Eesti kultuurielu. Teadus ja kultuur.	Uuritakse kuidas inimtegevus mõjub loodusele (teaduslike filmide vaatamine, töö eabetekstidega), praktilised tööd.
9) oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;	kõik teemad	Veaanalüüs, kriitilisus. Töö allikatega. Töö esitlemine, infootsing teabeallikatest. Oskab valida etteantud teemal materjali, koostada kava.
10) suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada;	kõik teemad	Programmid: Word, Google Drive, PowerPoint.; e-kirjad, online testid, e-süsteemid
11) suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist;	kõik teemad	Loovtöö kirjutamine, osalemine temaatilistes mängudes.
12) mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele.	kõik teemad	Analüüsib materjali kriitiliselt; eneseanalüüs oskuse kujundamine, (võrdleb positiivseid ja negatiivseid külgi).
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
kultuuri- ja väärtuspädevus:	kõik teemad	Lähiajalugu. Kultuur ja traditsioonid; oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega tutvumine
sotsiaalne ja kodanikupädevus:	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, ajaloolise kujutluse loomine.

enesemääratluspädevus:	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs, tasemetöö.
õpipädevus:	kõik teemad	Teabetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liikitekstide kirjutamine erinevad lugemisstrateegiad õpikumaterjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kordnädalas. Kasutatakse mitmekülgset õppemeetoditevalikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, projektõpe, rollimäng, väitlus, ajurünnak.
suhtluspädevus:	kõik teemad	Ülesannete kirjalik ja suuline esitamine. Töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi ees etteantud teemal, paaristööd: rääkige naabrile.
matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus:	kõik teemad	Ajajoon. Kronoloogilised ülesanded. Töö tabelite ja diagrammidega, kuupäevade, sündmuste, ajalooliste isikute korrelatsioon.
ettevõtlikkuspädevus:	kõik teemad	Ülevaade ajalooga seotud ametitest.
digipädevus:	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine, arvutitestid, elektroonilised õpikud, esitlus
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus

Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine	Teadus ja kultuur maailmasõdadevahelisel ajal. Eesti kultuurielu. Teadus ja kultuur.	Esitlus: tutvub erinevateametitega, saab infot töömaailma muutuste kohta 20.sajandi esimesel ja teisel poolel. Mõistab hariduse, elukutse ja töö seoseid, elukutse ja elustiili seoseid.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Totaalne sõda. Tänapäeva globaalprobleemid.	Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed (rühmatöö). Plaani kirjeldus. Tabel. Kuidas globaalprobleemid mõjutavad Eesti inimesi ja Eesti riiki (terrorism, tuumasõja oht, rahvusvaheline kuritegevus, keskkonnareostus).
Kultuuriline identiteet	Eesti kultuurielu. Eesti NSV kultuur.	Teemakohaseid filme: „Nimed marmortahvilil“, „Detsembrikuumus“, „Miekkailija”. Arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, ajaloolisekujutluse loomine, vastused küsimustele.
Teabekeskond	kõik teemad	Erinevad teabeotsingu strateegiad trükituna, elektrooniliselt, suuliselt.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Teadus ja kultuur. Tänapäeva globaalprobleemid.	iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Teaduse ja transpordi areng 20. sajandiesimesel poolel. Tabel. Teaduse ja tehnoloogia saavutused ja ohud (tuumaenergia kasutamine, astronautika, arvutid ja Internet, bioloogia ja keemia).

Tervis ja ohutus	Totaalne sõda. Tänapäeva globaalprobleemid.	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Meditsiini areng 20. sajandil. Tabel. Kiire rahvastiku kasv, toidukriis, haigused.
Väärtused ja kõlblus	Demokraatia 1920.–1930. aastail. Rahvusvaheline olukordteise maailmasõja eel. Eesti Vabariigi taasiseseisvumine.	1920.-1930. aastate kõrg-jarahvuskultuuri tunnused. Arutluskäigu kava "Demokraatlikud väärtused Eestis"; Väliseestlased. Skeem(kultuur, haridus, poliitiline tegevus). Arutlus "Demokraatlikud väärtused Eestis" järgi.
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	kõik teemad	Õpitavate teemadega seotud teoste lugemine. Lõimitud tund: Maailmasõda. Oma nimed.
matemaatika	kõik teemad	Moodsa ajaloo periodiseerimine. Ajaloolisedateerimise vormide kordamine, faktid (araabia jarooma numbrid). Graafikute lugemine (näiteks muutused New Yorgi börsiindeksis).
geograafia	Tänapäeva globaalprobleemid. Kolmas Maailm.	Balti riikide kaart, 20. sajandi alguse poliitiline maailmakaart, 20. sajandi 30. aastatekeskpaiga poliitiline maailmakaart, Teise maailmasõja vaenutegevuse kaart, maailma poliitiline kaart 20. sajandi teisel poolel.

võõrkeel	kõik teemad	Töö kaardi ja kontuurkaardiga, illustratsioonid, plakatid, terminite õppimine, temaatilistefilmide vaatamine.
kunstiained	Eesti kultuurielu. Eesti NSV kultuur.	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Kunstižanrite mõjukultuuriprotsessid ja mood. Lõimitud tund: Eesti ühiskonna väärtused. Ajaloo ja kujutava kunsti õppetund.
ühiskonnaõpetus	kõik teemad	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Lõimitud tund: ühiskonnaõpetus ja ajalugu. Töö tabelite, diagrammide, kaartide, terminite, dokumentidega (põhiseadus, inimõigused). Diktatuur, totalitarism, fašism, natsionalism ja nende põhjusedkujunemine, totalitaarne periood Eestis, Eesti Vabariigi sünd, poliitiline ja haldusstruktuur. Totalitarismi mõisted ja selle kokkuvarisemise põhjused, nõukogude periood Eestis, ENSV poliitiline ja haldusstruktuur. Geopoliitilised protsessid 1950-1970. Integratsiooniprotsessid maailmas ja Euroopas. Õiguslikud vahendid kodanikeõiguste ja huvide kaitsmiseks, inimõigused.

Teema: Lähiajalugu. Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi;
- 2) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 3) kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikelajastul;

- 4) kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu*;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin
- 7) Päts ja Jaan Tõnisson.

Õppesisu

- Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.
- Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.
- Demokraatia ja diktatuuri põhijooned. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism
- Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.
- Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismiaastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.
- Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid. Kultuur ja eluolu paikkonnas 20. sajandi algul.

Teema: Teine maailmasõda 1939–1945

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
- 2) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed;
- 3) kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu;
- 4) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 5) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastanekoalitsioon;
- 7) seletab mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO.

Õppesisu

- Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP.
- Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled. Sõjategevus, rinded: Idarinne,
- Läänerinne, Vaikse Ookeani ja Põhja-Aafrika piirkond. Holokaust, ÜRO asutamine.
- Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine,
- sõjategevus
- Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.
- Teise maailmasõja mõjud paikkonnas.

Teema: Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külmasõja aegseid kriisikoldeid;

- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- 3) kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 4) kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 6) kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi vältel;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon*;
- 9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja MartLaar, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Külma sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.
- Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.
- Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon.
- Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.
- Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.
- Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korrataastamine.
- Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.
- Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud,
- infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.
- Poliitilised liikumised, kultuur ja eluolu ning ajalooline mälu ja mäluasutused kodukohas.

ÜHISKONNAÕPETUS ÜLDALUSED

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti avalikuid põhjendada;
- 2) oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- 3) teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja elluviimises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- 4) väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid: seaduslikkust, vabaduse ja vastutuse seost;
- 5) arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, osalemist ühiskonna arengus ja sidususes, seisab vastukesksete normide rikkumisele ning on seaduskuulekas;
- 6) määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.
- 7) algatab ning toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel;
- 8) kasutab ühiskonnaõpetuses omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid oma edasiste õpingute ja teadlike karjääriotsuste kavandamisel ning langetamisel, koostab esmase karjääriplaani.

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega oma huvide ja võimaluste alusel.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonnasse, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aiena. II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsetesuhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisegatutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana.

Majanduse käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainete käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemideseadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).

Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatavatarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, e-teenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis).

II KOOLIASTE

Kooliastme õpitulemused

II kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

6. klassi lõpetaja:

- 1) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- 2) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis, märkab probleeme koolis, toetaboma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 3) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskabotsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 4) teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotud ameteid/elukutseid;
- 5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused javastutus;
- 6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajaile; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastuseista;
- 7) mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilisesuutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustabtöötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja
- 9) tarbijana ning mõistab, miks erinevais ameteis töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi jaisiksuseomadusi;
- 10) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infotning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- 11) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

6.klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavad, klassielu reeglid

2) oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid) olenevalt õppeülesande iseärasustest;	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpikumaterjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas.
3) väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;	Mis on ühiskond ja kellest ühiskond koosneb? Mis on inimõigused? Mis rahvused elavad Eestis? Mis usundid on esindatud Eestis?	Töö lapse õiguste konventsiooniga. Võrrelda õigusija kohustusi. Tabelite ja kaartidega töötamine.
4) oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnistada ning oma tegevust korrigeerida;	kõik teemad	Eneseanalüüsi oskuse kujundamine, päevaplaani jaisikliku eelarve koostamine.
5) oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, paaristöö, rollimäng, rühmatöö.
6) oskab mõtestatult kuulata ja lugeda eakohaseid tekste, luua eakohasel tasemel keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõista suulist kõnet;	kõik teemad	Erinevad lugemisstrateegiad õpikumaterjaliga töötamisel; paaristööd vähemalt üks kord nädalas. Teabe- ja tarbetekstide lugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
7) tuleb vähemalt ühes võõrkeeles toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel rutiinsetel teemadel;	Demokraatia ja sotsiaalsed suhted. Töö ja tarbimine. Meedia ja teave.	Kaarditööd (osariigid, linnad, maakonnad, tänavad), erakonnad, riigiteenistujate ametikohad, märgistus, tooteinfo, ajalehed, ajakirjad, ärinimed, kuulutused.

8) on kindlalt omandanud arvutus- ja mõõtmisoskuse ning tunneb ja oskab juhendamise abil kasutada loogikareegleid ülesannete lahendamisel erinevates eluvaldkondades;	Töö ja tarbimine	Lõimitud tund: matemaatika ja ühiskonnaõpetus. Päeva, nädalaplaneerimine. Tulude ja kulude planeerimine.
9) väärtustab säästvat eluviisi, oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi ja hankida loodusteaduslikku teavet,	Kuidas teadlikult tarbida?	Osaleb vähemalt ühel koristustalgul, ettevõtted teiepiirkonnas. Kutsealased teadmised, oskused ja isikuomadused.
10) oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;	kõik teemad	Arvuti testimine, kasuta õpetusi, elektroonilisi õpikuid. Word, Google Drive.
11) oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;	kõik teemad	Töö allikate, töölehtedega, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs. Sõltumatu teabeotsing.
12) tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;	Demokraatia ja sotsiaalsed suhted.	Töö tabelite ja diagrammidega. Töö lünktekstiga ja illustatsioonidega.
14) väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest;	Mis noorteorganisatsioonid Eestis tegutsevad?	Töö tabelite ja diagrammidega. Infootsing teabeallikatest, infoanalüüs.
15) on leidnud endale sobiva harrastuse ning omab üldist ettekujutust töömaailmast.	Kuidas leida teavet? Mis noorteorganisatsioonid Eestis tegutsevad?	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Töö tabelite ja diagrammidega. Infootsing teabeallikatest, infoanalüüs.
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
kultuuri- ja väärtuspädevus:	kõik teemad	Euroopa Liidu riigid, koostöö.

sotsiaalne ja kodanikupädevus:	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, ajaloolise kujutluse loomine, töö vabatahtlikuna
enesemääratluspädevus:	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs. Tasemetöö.
õpipädevus:	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduse lugemine; eri liikitekstide kirjutamine.
suhtluspädevus:	kõik teemad	kirjalik ja suuline ülesannete esitamine. Töö allikate ja kaardiga, töölehtede täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi eesetteantud teemal, paaristöö: rääkige naabrile.
matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus:	Töö ja tarbimine.	Töö tabelite ja diagrammidega, päeva, nädala planeerimine, tulude ja kulude planeerimine.
ettevõtlikkuspädevus:	Töö ja tarbimine.	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak.
digipädevus:	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine arvutitestid, elektroonilised õpikud.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Demokraatia ja sotsiaalsed suhted.	Isiku õigused ja kohustused (ühenda noolega). Eesti kodanik(õige või vale).

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Demokraatia ja sotsiaalsed suhted. Töö ja tarbimine. Meedia ja teave	Töö ja lapsed (töölepinguõigus). Elukestev õpe (simuleeri oma tulevast elu).
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Mis seos on perekonnal ühiskonnaga? Kuidas naabruskonnas koostööd tehakse? Kuidas leida teavet?	Teadaanne (kutse koristustalgule). Noortekeskused, töö internetiga (nimi, tegevused).
Kultuuriline identiteet	Mis usundid on esindatud Eestis? Missugused on levinumad usundid maailmas? Mis rahvused elavad Eestis?	Töö kaardi ja internetiga (Eestis elavad inimesed). Intervjuu teisestrahvusest esindajaga.
Teabekeskond	Kuidas juhitakse Eestis kohalikku elu? Mis noorteorganisatsioonid Eestis tegutsevad? Kuidas omandada elukutse? Kuidas leida teavet töö kohta?	Sõnastiku, entsüklopeedia ja Internetiga töötamine. Grupitöö (reklaamianalüüs). Tabel (meie piirkonna ettevõtted: Narva vesi, Fortaco Estonia OÜ, Elektri jaam, Narvahaigla ja teised).
Väärtused ja kõlblus	Mis õigused on lastel? Mis on inimõigused? Mis usundid on esindatud Eestis? Missugused on levinumad usundid maailmas? Mis rahvused elavad Eestis?	Klassi viisakusreeglid. Töö tekstiga (sarnasus): samuraidekoodeks ja kristlaste 10 käsku. Kirikud meie linnas.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Demokraatia ja sotsiaalsed suhted. Meedia ja teave.	Raamatukogu külastus. Diagramm(Interneti-võimalused).
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide lugemine. Lõimitud tund: Õpilase õigused ja kohustused. Teksti analüüs.
matemaatika	Miks ja kuidas oma aega ja kulutusi planeerida?	Kulude planeerimine (viimase kuutulud ja kulud). Lõimitud tund: Eesti on mitmerahvuseline riik.

loodusained	Kuidas teadlikult tarbida?	Pakendamine, märgistamine, hoiatussildid (vasta küsimustele). Lõimitud tund: Inimene ja ökoloogia.
tehnoloogia	Demokraatia ja sotsiaalsed suhted. Meedia ja teave.	Mõistekaart (teabeallikad). Diagramm (Interneti-võimalused). Ülesannete täitmine EIS süsteemis.
kunstiained	Demokraatia ja sotsiaalsed suhted. Meedia ja teave.	Joonised tekstiks. Plakat (Lõimitud tund: Inimene ja ökoloogia). Reklaam.
eesti keel	kõik teemad	Kaarditööd (osariigid, linnad, maakonnad, tänavad), erakonnad, riigiteenistujate ametikohad, märgistus, tooteinfo, ajalehed, ajakirjad, ärinimed, kuulutused. Lõimitud tund: Demokraatia (Uute sõnade kordamine ja kinnistamine vene ja eesti keeles). Lõimitud tund: Pere. Lõimitud tund: Suhtlemine.

Teema: Sotsiaalsed suhted.

Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 6) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 7) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

- Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).
- Sooline võrdõiguslikkus.
- Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere.
- Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.

Teema: Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus*;
- 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

- Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.
- Noorteorganisatsioonid.
- Eakohased kodanikualgatused võimalused.
- Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.

Teema: Demokraatia

Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus, seadus, demokraatia*;
- 2) *iseloostab demokraatia põhimõtteid*;
- 3) 3) teab ja austab inimõigusi;
- 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- 5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuulekaskäitumise kohta.

Õppesisu

- Rahva osalemine ühiskonna valitsemises: arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalusaruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud.
- Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus.
- Kohalik omavalitsus.
- Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.
- Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).

Teema: Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 2) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- 3) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste javastutuse tasakaalu.

Õppesisu

- Õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.
- Kooli sisekord (kodukord).
- Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste javastutuse tasakaal.

Teema: Töö ja tarbimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekordaseada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;
- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

- Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.
- Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe.
- Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Narva vesi, Fortaco Estonia OÜ, Elektriijaam, Narvahaigla ja teised.
- Teadlik, säästev tarbimine.
- Töökultuur ja tööeetika.

III KOOLIASTE

Kooliastme õpitulemused

Õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja:

- 1) teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena, vastutustundlikukodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) teab ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi, tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ja käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisirahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;
- 6) selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- 10) teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne;
- 11) teab riigi juhtimis- ja haldusstruktuuride ametid/elukutseid ning nende töö sisu ja arutleb selle üle, mis on olulised eeldused selle töö tegemiseks; valdab ülevaadet riigiteenistujaks kujunemise ja õppimise võimalustest.

9.klass

Astmepädevus:	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
1) tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;	kõik teemad	“Kiusamisest vabaks” tunnikavadklassielu reeglid
2) tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule. Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamustevabalt ja lugupidavalt;	Kodanikuühiskond. Riik ja valitsemine. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted.	Lõimitud tund: eesti keel, ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Toob näiteid vähemusrahvuste õiguste rikkumisest jakaitsemisest Eestis (meedia, põhiseadus).
3) on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu;	kõik teemad	Infootsing teabeallikatest, infoanalüüs.
4) on ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale, seab endale eesmärgid ja tegutseb nende nimel, juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest;	kõik teemad	eneseanalüüs oskuse kujundamine, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine.
5) suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid;	kõik teemad	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetoditevalikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, paaritöö, rollimäng, rühmatöö erinevad lugemisstrateegiad õpiku materjaliga töötamisel; paaritöödvähemalt üks kord nädalas. Aruannete täitmine ja esitamine, põhjenduste, ettekannete ja muude ülesannete kirjutamine iseseisva ja rühmatööna.

6) valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste;	kõik teemad	Kaarditööd (osariigid, linnad, maakonnad), erakonnad, riigiteenistujateametikohtad, märgistus, tingimustele, tooteinfo. Veebisaidil töö: eesti.ee, tootukassa.ee, harno.ee, riigikogu.ee, valitsus.ee, president.ee ja teised.
7) suudab lahendada igapäeva elu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist;	kõik teemad	Töötada tabelite ja diagrammidega, päeva, nädala planeerimine tulude ja kulude planeerimine. Lõimitud tund: matemaatika ja ühiskonnaõpetis (tulude jakulude planeerimine, brutopalk, neto, maksud).
8) mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes;	Riik ja valitsemine. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted.	Osaleb vähemalt ühel koristustalgul, ettevõtte teie piirkonnas. Osaletaks säästva arengu programmis (prügi sorteerimine, taaskasutus). Kutsealased teadmised, oskused ja isikuomadused.
9) oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;	kõik teemad	Kontrollitakse ja hinnatakse mõistete seletamist ning kasutamist, probleemidest arusaamist ja nende analüüsi, argumenteerimise oskust, õiguslase infootsimise ning tõlgendamise oskust, osalemist ühistegevuses (rollimängud, projektid), reklamatsioonide jne täitmise õigsust, kompleksust ja täpsust, ettekannete, ülevaadete, kokkuvõtete, referaatide, esitluste jt iseseisvate ning rühmatöö ülesannete täitmist ja esitlemist.
10) oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;	kõik teemad	Arvuti testimine, elektroonilisi õpikuid, programmid: Google Drive, Word, Excel, Outlook, PowerPoint, Photoshop.
11) on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust;	kõik teemad	Statistika (Eesti aktiivsete elanike sotsiaal-demograafiline taust), opilasliit.ee, ank.ee, Euroopa Noored, Õpilasesinduse, noorteorganisatsioonide ja -rühmade

		harta.
12) suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist;	Kodanikuühiskond. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	Töö tabelite ja diagrammidega. Töö lünktekstiga ja illustatsioonidega, plakat.
13) mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele.	kõik teemad	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd.
Üldpädevused	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
kultuuri- ja väärtuspädevus:	kõik teemad	Euroopa Liidu nõukogu riigid, koostöö.
sotsiaalne ja kodanikupädevus:	kõik teemad	Paaristöö, rollimäng, rühmatöö, ajaloolisekujutluse loomine.
enesemääratluspädevus	kõik teemad	Iseseisvad tööd, eneseanalüüs. Tasemeltöö.
õpipädevus:	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide ning ilukirjanduselugemine; eri liiki tekstide kirjutamine.
suhtluspädevus:	kõik teemad	kirjalik ja suuline ülesannete esitamine. Töö allikate ja kaardiga, töölehtede täitmine, küsitluse korraldamine, ettekanne klassi eesetteantud teemal
matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus:	Töö ja tarbimine	Töö tabelite ja diagrammidega, päeva, nädala planeerimine tulude ja kulude planeerimine. Lõimitud tund: matemaatika ja ühiskonnaõpetis (tulude jakulude planeerimine, brutopalk, neto, maksud).
ettevõtlikkuspädevus:	Töö ja tarbimine	Kasutatakse mitmekülgset õppemeetoditevalikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak.

digipädevus:	kõik teemad	Referaat, kirjalik suhtlus, tekstifailidega töötamine, arvutitestid, elektroonilised õpikud.
Läbivad teemad	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	kõik teemad	Tutvumine erialade ja haridusvõimalustega.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Majandus. Kodanikuühiskond. Riik javalitsemine.	Töö õigusaktidega: põhiseadus, Riigikoguvalimise seadus, kohaliku omavalitsuse valimise seadus. Saidiga töötamine vvk.ee.
Keskkond ja jätkusuutlik areng	Ühiskond ja sotsiaalsuhted.	Plakat (Eesti õpilaste väärtushinnangutekujunemist mõjutavad tegurid, mis on teile olulised). Põhjendus "Ma tarbin, järelikult olen olemas."
Kultuuriline identiteet	Kodanikuühiskond. Ühiskond ja sotsiaalsuhted.	Sõnumid "Kaks kommet, mis on meiekultuuriharjumustest silmatorkavalt erinevad", "Kuidas vähendab globaliseerumine rahvuskultuuride erinevusi?"
Teabekeskond	kõik teemad	Veebisaidi töö: eesti.ee, tootukassa.ee, innove.ee, riigikogu.ee, valitsus.ee, president.ee ja teised.
Väärtused ja kõlblus	Ühiskond ja sotsiaalsuhted.	Intervjuu "Meie klassi väärtused".
Tehnoloogia ja innovatsioon	Riik ja valitsemine. Ühiskond ja sotsiaalsuhted. Eesti euroopas jamaailmas.	Iseseisvad, paaris- ja rühmatööd. Raamatukogu külastus. Diagramm (Interneti-võimalused).
Lõiming teiste ainetega	Teema	Meetod, töövõte, ülesanded, õppetegevus
keel ja kirjandus	kõik teemad	Teabe- ja tarbetekstide lugemine. Põhjenduste kirjutamine, küsimustele kirjalikud vastused. Lõimitud tund: Essee. Armasta ja kaitse loodust.

matemaatika	kõik teemad	Töö tabelite ja diagrammidega, päeva, nädala planeerimine tulude ja kulude planeerimine. Lõimitud tund: matemaatika ja ühiskonnaõpetis (tulude jakulude planeerimine, brutopalk, neto, maksud).
geograafia	Majandus. Kohalik omavalitsus. Eesti Euroopas ja maailmas. Kodanikud ja välismaalased.	Töö kaardiga, töö diagrammidega, statistika analüüs. Lõimitud tund: Eesti ühiskonna väärtused (keskkonnareostus. Põhjused ja tagajärjed).
Tehnoloogia	kõik teemad	Mälukaart (teabeallikad). Diagramm(Interneti-võimalused).
ajalugu	Inimõigused ja kodanikuvabadused. Demokraatlikud ja mittedemokraatlikud riigid. Eesti Euroopas ja maailmas.	Lõimitud tund: ajalugu ja ühiskonnaõpetis. Ajaskaala (tähtsad sündmused inimõiguste ajaloos maailmas ja Eestis). Põhiseaduse, ÜRO lapse õiguste konventsiooniga töötamine. Mõistekaart (võimude lahusus). Võrdle jättoo näiteid (õigusriik ja diktatuur). Ülesannete täitmine Eis-süsteemis.
võõrkeel	kõik teemad	Kaarditööd (osariigid, linnad, maakonnad), erakonnad, riigiteenistujateametikohtad, märgistus, tingimustele, tooteinfo. Veebisaidi töö: eesti.ee, tootukassa.ee, harno.ee, riigikogu.ee, valitsus.ee, president.ee ja teised. Ülesannete täitmine Eis-süsteemis eesti keeles. Lõimitud tund: Inimõigus. Lõimitud tund: Meedia roll poliitilises elus.

Teema: Ühiskond ja sotsiaalsed suhted. Meedia ja teave.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandikaitse (plagiaat)*;
- 2) iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist;
- 3) avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
- 4) teab reklaami funktsioone ja liike;
- 5) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

- Raamatukogu, internet.
- Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avalikuarvamuse
- kujundamine, meelelahutus jne.
- Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir.
- Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne.
- Autoriõigused ja vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine.
- Plagieerimine.

Teema: Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;
- 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

Õppesisu

- Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.
- Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.
- Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.
- Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

Teema: Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;
- 2) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- 3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

Õppesisu

- Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).
- Erasektor kui kasumile suunatud sektor.
- Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.

Teema: Ühiskonnaliikmete õigused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *inimõigused, põhiõigused*;
- 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid;
- 3) kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- 4) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.

Õppesisu

- Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.
- Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm.
- Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.
- Lapse õigused, kohustused ja vastutus.
- Lastekaitserahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.

Teema: Riik ja valitsemine. Demokraatia

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahususja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;*
- 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- 3) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusegaarvestamist, igauhe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- 4) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonnapõhijooni;
- 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.

Õppesisu

- Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.
- Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus jatasakaal.
- Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.

Teema: Eesti valitsemiskord

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;
- 2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist jahalduskorraldust;
- 3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
- 4) teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalidekasutusvõimalusi;
- 5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamistingimusi;
- 6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid;
- 7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;
- 8) nimetab Eesti parlamendierakondi;
- 9) teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Õppesisu

- Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll.
- Kohus. Kohalik omavalitsus.
- Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus.
- Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. EuroopaLiidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.
- Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.
- Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nenderollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.
- Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

Teema: Kodanikuühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;
- 2) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 3) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgid;
- 4) analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi.

Õppesisu

- Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.
- Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatusühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid.
- Käitumine kriisioludes.

Teema: Majandus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse*;
- 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, töandja, töövõtja, töötu;
- 3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;
- 4) teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka;
- 5) teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- 6) kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses;
- 7) selgitab maksustamise eesmärgid, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustuselises maksudega.

Õppesisu

- Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine.
- Konkurents. Tootlikkus ja kasum.
- Ettevõtluse vormid: aktsiaselts (AS), osaühing (OÜ), füüsilisest isikust ettevõtja (FIE).
- Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas.

- Riigi roll majanduses: plaanimine ja regulatsioon.
- Riigieelarve.
- Maksud, maksustamise põhimõtted.
- Tulude ümberjagamine.
- Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus.
- Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.
- Tööturg.
- Tööturu mõiste.
- Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes.
- Tööõigus.
- Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjaile ja tööotsijaile.
- Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.
- Isiklik majanduslik toimetulek.
- Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine.
- Palk ja palgaläbirääkimised.
- Isiklik eelarve.
- Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus.
- Säästmine ning investeerimine.
- Laenamine.
- Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine.
- Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul.
- Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.